

www.kitabxana.net

Milli Virtual Kitabxananın Təqdimatında

Rusiya poeziyasından seçmələr

Xalq şairi Cabir Novruz poetik çevirməsində

Elektron kitab

Rəqəmsal e-nəşr

Redaktoru və e-nəşrə hazırlayanı:

Aydın Xan (Əbilov), yazar-kulturoloq

YYSQ - Milli Virtual Kitabxana N 2

BAKI - 2009

Xalq şairi Cabir Novruz poetik çevirməsində

Rusiya poeziyasından seçmələr

**M.Lermantov, A.Blok, R.Həmzətov, Y.Yevtuşenko, Y.İsayev, V.Nezval kimi şairlərin şeir
və poemaları**

Xalq şairi Cabir Novruz poetik çevirməsində

Rusiya poeziyasından seçmələr:

**M.Lermantov, A.Blok, R.Həmzətov, Y.Yevtuşenko, Y.İsayev,
V.Nezval kimi şairlərin poetik nümunələri, poemaları**

Mixail Lermantov

OXUYA BİLMƏDİM

Çıxıram yollara yenə tək-tənha,
Duman yollar boyu dolaşır yenə.
Gecə lal, Allaha yalvarır səhra,
Ulduz-ulduz ilə danışır yenə.

Göylərdə cazibə, vüqar, əzəmət,
Mavi bir duvağa bürünüb aləm.
Niyə ürəyimi üzür qəm, həsrət,
Mən kimə yanırım, nə gözləyirəm.
Heç nə gözləmirəm həyatdan əfsus,
Keçmiş əzabları atmaq istəyirəm.
Azadlıq, rahatlıq gəzirəm yalnız,
Unudub hər şeyi yatmaq istərim.

Məzar yuxusuna göylərim ancaq,
İstərim əbədi elə yatım ki...

Həyat mürgü vursun sinəmdə hər vaxt,
Ürəyim döyünsün dirilər təki.

Məhəbbət köksündə dinsin nəğmə tək,
Min illər gəlsə də, yaşımın üstə.
Yaşıl, qoca palıd vəcdə gələrək,
Elə hey səslənsin başımın üstə.

Aleksandr Blok

RUSİYA

Məzlum Rusiyam mahnılarımdır,
Küləklər ilə gəzir aləmi.
Boz daxmaların mənə doğmadır
İlk məhəbbətin göz yaşı kimi.

Sənə rəhm edə bilmirəm əsla,
Xaç gəzdirirəm qayğı ilə mən.
Ver istədiyin sehirbazlara
Talan olmuş gözəlliyindən.

Səni aldatmaq hədərdir, hədər,
İtməyəcəksən, batmayacaqsan.
Təkcə dərd, ələm bürüyə bilər
Sənin o gözəl çöhrəni inan.

Eybi yox, bir az qayğın çox olar,
Dalğa artdıqca çay gur olarmış.
Çölün o çöldür, səhran o səhra,
Dəsmallarında naxış o naxış.

Düzələr, inan ən müşkül işlər,
Uzaq yol rahat olur demişlər.
Haçan ki, əngin üfüqlərində
Ümidlə dolu bir baxış gəzir,
Haçan ki, qəmli üfüqlərində,
Dinir yamşikin sakin nəğməsi...

18 oktyabr 1908

OFELİYANIN NƏĞMƏSİ

O çox vədlər pıçıldadı dünən mənə,
Çox mətləblər pıçıldadı dünən mənə.
Sonra getdi tək, pərişan yollar ilə,
Unutmuşam o dəhşətli söhbətləri,
O sözləri, o vədləri...

Bunlar təzə olmuş idi, ya ki çoxdan,
Sonra durub sükut etdi zaman-zaman.
Ha axtardım, tapılmadı zanbaqlarım,
Necə oldu o pərişan söyüdlərim,
Gözüyaşlı, qəlbi şan-şan söyüdlərim?

Yadımdadır, mavi dəniz, sahili zər...
Məni şirin dillər ilə öpürdülər...
Ah, görəsən necə bilim, bizdən sonra
O mirvari sahillər nə pıçıldadı,
O fəsillər, o illər nə pıçıldadı?!
Sahillər nə pıçıldadı?!

Hər dastanda, hər nağılda o görünür,
Doğma, qorxunc baxışları baxıb gülür.
Elə həmin cığır ilə yeriyyir o,
O dünənki tənha, uzaq cığır ilə,
Sinəsi ağ cığır ilə.

Tənha ömür eləyirəm, çöl həmdəmə, mən,
Bundan belə nə qayğım var, nə də qəmim.
Bunlar təzə olmuş idi, ya da çoxdan,
Mavi dəniz səslənirdi, sahili zər...
Məni şirin dillər ilə öpürdülər.

***

Hər axşam müəyyən saatda hökmən,
(Mənə belə gələr, bəlkə nə bilim?!
İpəyə bürünüb o zərif bədən,
Tutqun pəncərəmdən görünər mənim.

Bürünüb elə bil əfsanələrə,
Sanki keçmişlərdən qopub, üzülüb.
Başında şlyapa, lələyi qara,
Kiçik barmağında qızıl üzüyü...

O mənə necə də mehriban gələr,
O qara duvaqda keçər gözümdən.
Görərəm əfsunlu o sahilləri,
Bir də ki, əfsunlu uzaqları mən.

Kor sirlər əbədi verilib mənə,
Kiminsə günəşi bəxş olunubdur.
Qəmli ürəyimin hər bir yerinə,
Şərab dəlib keçib, şərab dolubdur.

Qızıl quş əyilmiş qanadlarıyla,
Beynimdə hərlənir hər axşam, səhər.
Mavi, dibsiz gözlər öz odlarıyla,
Uzaq sahillərdə çiçəklənərlər

Qəlbimdə xəzinə yatın neçə vaxt,
Kimindi, açarı məndədir yalnız...
Doğru buyurursan sən kefli axmaq,
Həqiqət meydədir, meydədir ancaq.

24 aprel 1906. Ozerki.

KİLSƏ XORUNDA OXUYURDU QIZ

Kilsə xorunda oxuyurdu qız,
Mahnı deyidi gedənlərdən o.
Gəmiyə minib səssiz-səmirsiz,
Uzaq üfüqdə itənlərdən o.

Səsi dəyirdi qübbəyə dərhal,
Ağ çiyinləri işıqlanırdı.
Qara zülmətdən durub baxanlar,
Onu nur dolu ümid sanırdı.

Düşünürdülər sevinc olacaq,
Körfəzlərdədir itən gəmilər.
Qərrib yerlərdə olanlar ancaq
Tamam xoşbəxtdir, tamam bəxtəvər.

Qız oxuyurdu, qız çağlayırdı,
Səsi şirindi, səsi kövrəkdi.
Çöldə bir uşaq hey ağlayırdı
Yox, heç kəs geri dönməyəcəkdi.

Avqust, 1905.

GÜNLƏR ÖTDÜ

Günlər ötdü,
Ömür getdi.
Bu sahilə,
Biz gələrdik
Qibtə ilə.

Yaz çağı buz
əriyərdi...
Keçən günlər
unuduldu
Vədə gəldi.

Yorğun, vurğun,
durub səni.
Səsləyirəm,

Soyuq buzam,
Mən ərimək
İstəyirəm.

1903

BU DÜNYADAN O DÜNYAYA...

Bu dünyadan o dünyaya köç edən zaman,
Təhqirlərdən, təriflərdən uzaqlaşanda.
O yuxunu, zərifliyi xatırlayarsan,
Bil onlarla nəfəs aldım bu cahanda.
Xatırlayan deyilsən heç, nurlu qəzəbsən,
Çağlayarsan, ürəyimin qaynar yerində.
Ağ sonasan, hey başımın üstə gəzərsən,
Hey üzərsən taleyimin dənizlərində.
Alnıma bu yazılıbdır görünür mənim,
Ömür ötdü, illər keçdi, aylar yoruldu,
Soyuq bulud çaşbaş saldı günümü mənim
Sənin günün mənimkindən işıqlı oldu.
Xatırlarsan mən dünyadan itəndə bir gün,
Xatırlarsan o sehirli nəğməni bəlkə;
Bir nəğmə ki, rəmzi idi taleyimizin,
Bir nəğmə ki, oxuyardıq mənimlə birgə.

1 noyabr, 1903

VURĞUNAM, AŞIQƏM, GƏNCƏM, CAVANAM

Vurğunam, aşiqəm, gəncəm, cavanam,
Qəlbimdə həm arzu, həm hicran, həm qəm.
Bir yaşıl, sehirli ağcaqayınam,
Elə sənə sarı əyiləcəyəm.

Külək yarpaqların keçər üstündən,
Titrər yalvarışdan ağacın kökü.
Sənin ulduzlara baxan gözündən,
Ətirli göz yaşını axar zər kimi.

Tez-tez göy çadıra durub gələrsən,
Yuxulu günlərdə, solğun günlərdə.
Baxaram, mehriban libasına mən,
Susaram heyrətli düşüncələrdə.

Sən, mənə vurğunsan, mən sənə vurğun,
Sehirli gününəm, sirli ayınam.
Səninlə bilmirəm nə qəm, nə qorxu,
Səninlə bir yaşıl ağcaqayınam.

31 iyul 1902

QÜRUB ÇAĞI GÖRÜŞƏRDİK...

Qürub çağı görüşərdik... biz hər gün,
Sən yarardın göy suları avarla.
Ağ donunu mən necə də sevirdim,
Yox olardı köhnə arzu-xeyallar.

Lal görüşlər qəlbimizi üzərdi,
Qum zolaqda zərif şamlar yanardı.
Körfəz boyu xəfif yellər əsərdi,
Kimsə solmuş gözəlliyi apardı.

Odlanardıq... bir həsrətin əlindən,
Hey düşərdik qəmə, dərdə sənidlə.
Görüşərdik axşam duman gələndə
O ləpəli sahillərdə sənidlə.

Nə qəm qaldı, nə küçü, nə məhəbbət,
Hər şey həyat yollarında yox oldu.
O ağ bədən, o boy-buxun, o qamət,
Hətta qızıl avarın da yox oldu.

13 may, 1902

HEY DÜNYALAR, İLLƏR UÇAR DƏHŞƏT İLƏ

Hey dünyalar, illər uçar dəhşət ilə,
Kainat da baxar bizə dumanlardan.
Sən də yorğun, kor ürəyim durub elə,
Səadətdən söz açarsan zaman-zaman.

Hələ söylə bu səadət nədir, axı,
Axşam bağda, ya meşədə sərin mehmi?
Ya boş nəşə aləmində yaşamaqımı,
Ya şərabımı, ya ürəyə zülm etməkmi?!

Nədir axı bu səadət? Bircə anlıq,
Qayğısızlıq, rahat həyat, sakit yuxu?!
Ya boş nəşə aləmində yaşamaqımı,
Təzə üçuş, təzə fikir, təzə qorxu?!

Nəfəs dərdin... Təhlükələr keçib gedər,
Sənə təzə zərbə dəyər bax, o anda.
Ömür nədir, o firfıra deyil məgər,
Vızıldayar, uçar, qaçar bu cahanda?!

O sürüşkən firfıradan tutub bərk-bərk,
Qulaq asıb vızıldayan səsinə biz.
Dəyişirik... səbəbini ağılsızlık,
Axtarırıq zamanda biz, məkanda biz.

Dəyişirik... səbəbini ağılsıztək,
Axtarırıq zamanda biz, məkanda biz.

Kim fırladır fırfıranın təkərini,
Bu boş səsin de əvvəli, sonu hamı?
Bu nə dəhşət, nə vəhşilik, ver əlini,
Əziz dostum, biz unudaq bu dünyanı!

BİZİM KÖRFƏZ FİKRİNDƏMİ

Bizim körfəz fikrindəmi,
Uyuyurdu mavi sular...
Sahil boyu neçə gəmi,
Cərgələndi qatar-qatar.

Heyrət, maraq, sual, nida,
Durub baxdıq zaman-zaman.
Gündə yanmış matroslar da,
Ötüşürdü yanımızdan.

Yer böyüdü, göy böyüdü,
Cazibəyə döndü səhər...
Biz nə gördük, bir də gördük,
Üzüb gedir o gəmilər. ..

Matroslar da itdi hələ,
Dünya yenə adiləşdi.
Okeandakı mayak belə,
Tənbəl-tənbəl yandı, keçdi...

Necə azdır görürsənmi,
Bu həyatdan istəyimiz.
Sevinirik uşaq kimi,
Adi, təzə hər şeyə biz.

Cibində uzaq ellərin,
Tozunu tap... sehrikartək,
Yenə dünyə gözlərində
Rəngdən-rəngə bürünəcək...

MƏHƏBBƏT AZADDIR

Məhəbbət azaddır, quş kimi azad,
Dünya dağılsa da, səninəm, sənin.
Dəxli yox, yuxuma girəcək hər vaxt,
O qəddin, qamətin, o od bədənin.

Taleyim, həyatım, ömrüm, güzarım,

Sənin əlindədir, sənin əlində.
Bu sərsəm, bu hədər ehtiraslarım,
Mənim bu yuxusuz gecələrim də,
Səni ötəcəyəm, səsini hökmən,
Bir gün çatdıraram göylərə, inan.
Əllərimdən silə bilməyəcəyəm
Ruhunu, ətrini, Karmen, heç zaman.

Bir sakit gecədə, gizlicə, pünhan,
Sən oda, alova bürünəcəksən.
O ağ dişlərinlə parlayacaqsan,
O ağ bədəninlə görünəcəksən.

Bir dəli həsrətlə yaşayıram ki,
Sən yad torpaqlarda, qərrib ölkədə.
Adımı bircə yol çəkəsən təki,
Məni yad edəsən bir yol bəlkə də...

Bu çağlar, narahat həyat eşqinə
Xəyanət eşqinə, imdad eşqinə.
Bu sərt fikirlərim gəzsən aləmi,
Adi yollar təki, ağ yollar təki,
Karmen, uzaq olan mənzillər kimi...

28 mart 1914

DƏMİR YOLUNDA

Mariya Pavlovna İvanovaya

Toz-torpaq içindən, xəndək içindən,
Uzanıb adama baxır canlıtək.
Başında al yaylıq bir incə bədən,
Bir yaraşlıq qız, cavan bir mələk.

Məşə kənarından səs gələn kimi,
Bir vaxt yüyürərdi o səsə doğru.
Gəzərdi vağzalın səkilərini,
Sonra talvar altda gözləyərdi o.
O qanadlanardı qatar səsindən,
Xəyallar alardı onu qoynuna.
Bəlkə də vaqonun pəncərəsindən,
Kimsə diqqət ilə baxacaq ona.

Vaqonlar qaydayla ötüb gedərdi,
Sürünər, açılar, sıxıldılar.
Sarı, göy vaqonlar sükut edərdi,
Yaşıllar ağlayıb oxuyardılar.

Gözləri yuxulu adamlar heyhat,
Durub baxardılar laqeyd, bixəbər.

Dəmir yol vağzalı... solğun bağ-bağat,
Bir də jandartmalar görünərdilər.

Amma bir yol qusar, xəyaldımı bu,
Baxıb pəncərədən dalğın, biqərar;
Bir odlu baxışla hey süzdü onu,
Süzdü... uzaqlarda yox oldu qatar.

Bu cürə cavanlıq ötüşdü fəqət...
Həyatdan almayıb əsla kamını.
Yol gözləyən həsrət, daş qəlbli həsrət,
Üzdü varlığını, üzdü canını.

Eh, çoxdan ürəyi hicran sıxıbdır,
Nə qədər təzimlər verilib yenə.
Nə qədər hərisli gözlər baxıbdır,
O kor vaqonların kor gözlərinə.

Ona yaxınlaşıb siz bundan belə,
Sual da verməyin, ona ağırdır.
Eşq ilə, çirkəblə, təkərlər ilə,
Hər şey həlak olub, hər şey ağırdır.

14 iyun 1910

DƏRİN-DƏRİN QƏBİR QAZIB

Dərin-dərin qəbir qazıb basdırarlar
Yaşıl təpə boy göstərib bəxar bizə.
Eşidərik uzaqlarda yağış yağar,
Eşidərik bahar gəlib dağa, düzə.

Durub heç nə soruşmağıq artıq daha,
Yuxulardan ayılarıq ağır-ağır.
Sükutdursa, payız gəlib bu dünyaya,
Aləm coşub-çağlayırsa, yaz çağıdır.

Mürgüləyən bu səslərdə heç bir zaman,
Nə azacıq sevinc olar, nə də kədər...
Məhəbbətin, ayrılığın əzabından,
Bizi ancaq ölüm xilas edər.

Gəl düşünək, dəyər min yol düşünməyə,
Tələsməyək, burda böyük həqiqət var.
Hey mənalı, hey mənasız həyat deyə,
Görən axı nə istəyib bu insanlar?!

18 oktyabr 1915

ZARAFATA SALDIN

Zarafata saldın əvvəl hər bir şeyi,
Zarafatla yırgaladın hey başını.
Birdən coşdu tənə çayın, qəlb gileyin,
Təmizlədik seltək axan göz yaşını.

Qəh-qəh çəkdin hey ağardı ağ dişlərin,
Olan şeylər yaddan çıxdı dedim yəqin.
Kədərləndin xatırlayıb keçmişləri,
Sancaqları stol üstə səpələdin.

Sonra məni ələ salıb dönüb getdin,
İntizarla geri baxdın, tutqun, kövrək;
Lənətlədin, hər bir şeyi danıb getdin,
Qayıtmadın əbədilik getdin demək.

İş görməli, hər bir şeyin canı işdi,
Görməliyəm mən öz köhnə işlərimi.
Doğrudanmı, ömür, həyat ötüb keçdi,
Ötüb keçdi əynindəki o don kimi.

29 fevral 1916

DƏRDLİ DÜNYANIN ŞANI-ŞÖHRƏTİ

Dərdli dünyanın şanı-şöhrəti,
Unudulardı, yaddan çıxardı.
Stol üstdəki şəklin, surətin,
Haçan ki, mənə durub baxardı...

Gün gəldi, məni tərək etdin tamam,
Atdım zülmətə bəxt üzüyünü.
Könlünü verdin özgə adama,
Unutdum sənə mələk üzünü.

Nifrinli günlər ötüşdü çəndə,
Düşgünlük, şərab yığdı ömrümü.
Səni düşündüm dua edəndə,
Səni səslədim gəncliyim kimi.

Məhəl qoymadın göz yaşına sən,
Çox harayladım, baxıb dinmədin.
Bürürüb yaşıl pləşinə sən,
Nəmli bir gecə getdin, dönmədin.

O təşəbbüsü bilmirəm ancaq,
Kim oxundurdu, necə etdin sən.
Yaşıl pləşin girir yuxuma,
O pləşdəki evdən getdin sən.

Nə şöhrət, nə şan istəyirəm mən,
Cavanlığımı tapdım, itirdim.
Sənə əksini stol üstədən mən

Öz əllərimlə özüm götürdüm.

1908.

ÇAYLAR AXIR QƏMLİ-QƏMLİ

Çaylar axır qəmli-qəmli, ağır-ağır,
Yuya-yuya sahilləri.
Çöllər boyu boz talalar durub baxır,
Gözlərində dərd-kədəri...
Ah, Rusiyam! Ah, arvadım! Ağrı ilə,
Keçirək bu yolları biz...
Bizim yollar! – Tatarların oxu ilə,
deşilibdir tunc sinəmiz...

Bizim yollar... çöl yolları, dərdli-dalğın,
Ah, Rusiyam! Sənin dərdin...
Zülmət çəksə, qərib zülmət, axın-axın,
Mən qorxmazdım, mən dözərdim...

Mübarizə əbədidir, dinclik yoxdur,
Toz içində, qan içində.
Uçur səhra madyanı da, uçur çoxdan,
Keçir qürub dan içindən.

Sonu yoxdur... verstlər harda, mənzil harda?!
Ayaq saxla, bir dayan, dur...
Ürkək-ürkək köç eləyir buludlar da.
Qürub tamam qızıl qandır,
Qürub qanlı, ürəkdən də hey axır qan,
Ah-nalələr qopur elə...
Dinclik yoxdur... çöl madyanı dayanmadan,
Dördəyağa çapır elə.

7 iyun, 1908

BAHARDIR YENƏ SONSUZ

Bahardır yenə sonsuz, narahat,
Arzuları da sonsuz sayıram.
Qəbul edirəm səni, ey həyat,
Qalxan səs ilə salamlayıram.

Məğlubiyyətlər – qəbulsuz mənə
Sizə də salam qələbələrə.
Tökül, sel kimi göz yaşım yenə,
Gizli gülüşlər yanıma gəlin!

Mübahisələr, alqışlayıram,
Sizi yuxusuz gecələrimlə.

Qoy mənim odlu baxışlarımı
Bahar məst etsin qönçələriylə.

Çətin də olsa insan hünəri
Qəbul edirəm həqiqətini,
O işıqlanan mavi göyləri
Bir də üzücü qul zəhmətini.

Qarşılaşırıq... həqiqətmi bu,
İlan saçların qoparır tuvan...
Allahın adı müəmma dolu,
Süzülür soyuq baxışlarından.

Bu qəzəb üzlü görüşdə yenə,
Boynumdan zağlı qalxan asılar.
Sənin o mərmər çiyinlərinə
Qonmaq istəyər sərxoş arzular.

Baxıram, nələr olar dünyada
Dolar qəlbimə nifrət, eşq, aləm.
Həyat, min əzab, ölüm olsa da,
Mən yenə səni qəbul edirəm...

23 oktyabr, 1907

YAD QADIN

Axşamlar restrovan göylərindəki,
Hava isti olur, tüstülü olur.
Keflilər qışqırır vəhşilər təki,
Çığırtı, bağırtı ətrafa dolur.

Döngə-dalanlarda toz duman kimi,
Bağların üstünə hey lövbər salır.
Bulkaya gözləri sataşan kimi,
Uşaqlar ağlayıb fəryad qoparır.

Şlaqbaumların birbaş yanıyla,
Dünyanın işindən tamam bixəbər.
Papağı yan qoyub öz xanımıyla,
Dolaşır məzəli, kefli kişilər.

Göldən avar səsi yüksəlir bərk-bərk,
Qadın həy-harayı qalxır uzaqdan.
Göydə hər bi şeyə vərmiş edərək,
Laqeyd ay fırlanır hey zaman-zaman.

Hər axşam yeganə dostum həyatda,
Durub qədəhimdən gözümə baxar.
Şərabın gücündən, sehrindən o da,
Elə mənim kimi sakit, məst, xumar...

Qonşu stollarda qəmli, mükəddər,
Yuxula lakeylər kirpik çalarlar.
Keflilər, o dovşan gözlü keflilər,
«Həqiqət meydədir» – haray salarlar.

***

Fərəhli duyğular girdi yuxuma
Gördüm tək deyiləm ta bundan belə.
Səhərin səsinə qaxdım yuxudan
Əriyən buzlardı daşırdı elə...

Gördüm təbiətin yaz vüqarını
Düşündüm həyatda möcüzələr var.
Orda itiləyib baltalarımı
Tonqal qalayırdı gümrah adamlar.

Təzə at qayıqlar qətran apardı
Düzlər qaldırırdı bayraqlarını.
Sular daşıyırdı sınaq buzları
Bir də avarların qırıqlarını.

Sevincdən xumardım... sevinc vermədi...
Şirin arzularla uyurdum daha.
Mənimlə baharlı arzularımdı
Sən tənha deyilsən duyurdum daha.

***

O düz on beş yaşındaydı mən ürəkdən
İstəyirdi... mənə gəlin ola bilərdi.
Sevinc ilə ürəyimi açdım ona mən
Gülüb getdi, varlığımda yurd saldı dərdi.

Bu çoxdanın söhbətidir o vaxtdan artıq,
Meydan ötən fəsillərin, illərin idi.
Biz çox az-az görüşərdik, az danışardıq,
Aramızda olan sükut çox dərin idi.

Qış gecəsi röyalara sadıq qalaraq
Tənha çıxdım izdihamlı, nurlu zaldan mən.
Maska taxmış adamların içində ancaq,
Bu nə idi...gözüm ona sataşdı birdən.

O da gəldi arxam ilə səssiz-səmirsiz

Bilmədi ki, nə olacaq bir an içində.
Tək şəhərin qaranlığı gördü şübhəsiz,
Bəylə gəlin itdi zülmət, duman içində.

Soyuq dolu, günəş dolu aydın bir səhər,
Biz kilsədə onun ilə yenə görüşdük.
Biz anladığımız nurlu olub sükutlu illər,
Nə olubsa ucalıqdır biz başa düşdük...

Bu hekayət dolanacaq illəri hökmən,
Dolu, isti ürəyimdən səslər yüksəlir.
Bir bəzəkli bina hördüm bu nəğmələrdən,
Başqasını oxuyaram bir zaman gələr.

***

Dəli tək yaşamaq istəyir ürəyim
Ki, əbədləşdirim nə varsa – hökmən.
İnsaniləşdirim simasız şeyi,
Həqiqət eləyim xəyalları mən.

Qoy məni rüyalar üzsün hər zaman,
Boğulum yuxular içində bərk-bərk.
Məndən gələcəkdə bəlkə bir cavan
Səsində bir inam, qürur deyəcək:

***

Hamıdan gözəl idin,
hamıdan etibarlı.
Daha dil tökmə mənə,
daha yalvarma mənə.
Qaraçı nəğməsi tək
uçur ömür qatarı
Sovuşan günlərim tək
çətin geriyə dönə.

Keçdi, getdi, ötüşdü,
nə ki, qələbə əzizdi.
İrəlində naməlum yollar
durur bağışla.
Xeyir-dua verirəm,
unudulmaz əzizim.
Cavanlıq nə hay verər,
nə qayıdar, bağışla.

***

Fanar, aptek, gecə, küçə,
Bir mənasız solğun işıq...
Yaşa... qərinə də keçə

Gedəcəksən... mənası yox...

Dönəcəksən təkrar-təkrar,
Yenə təkrar sönəcəksən.
Gecə küçə, aptek, fanar,
Buz bağlamış kanal və mən.

****

Bir məbədə sığdırdım səhralar qucağında
Orda müqəddəs bir şəm yanırdı nurlu-nurlu.
Mələklər çalırıldı Davidin rübabında
Göylər də öz dilində nəğmələr oxuyurdu.

Mən yollar yolçusuydum, yorğun, arğın, narahat,
Ömrümün ən əzablı, ən kədərli çağıydı.
Varlığımı yemişdi zalım, məkrli həyat,
Özümə bu məbəddə rahatlıq axtarırdım.

Öz eşqimi, sevgimi qurban verdim qul təki,
Bəlkə mələklər məni göydən gəlsin qibtəyə.
Bu bir anlıq sevincdən mənə elə gəldi ki,
Mən cənnətə düşmüşəm, mən cənnət içindəyəm.

Axı bir andıq sevinc daim kimi güldürüb,
Birdən məbəd yox oldu, səhra oldu dörd yanımda.
O zamandan qəlbimə qüssə girib, dərd girib,
Çırpınıram içində qaranlığın, dumanın.

O məbəddən nə nişan, nə iz qalıbdı indi,
Zəmanə viran qoydu onu bir an içində.
Dağıtdı dünya onu, uçurdu bircə gündə,
O şəm də söndü, getdi zülmət, duman içində.
Eşqimi ucaltmadı bir də o ulu məbəd,
Hətta yanan şəmi də yardırmadı yenidən.
Söndü getdi o inam, o təsəlli, o heyrət,
Tamam yetim, yuvasız bir yolçuyam indi mən.

****

Səmum əsdi, soldu gülüm, oldu xəzan,
O gül idi mənə həyat, ümid, inam.
O şəh ilə böyümüşdü, bəs niyə, bəs
Zaman şəhi göz yaşıyla etdi əvəz?

İllər ötüb, bir solmuş gül görsəm nə vaxt,
Bir anlığa xoş görünür mənə həyat.
Sonra isə ürəyimi sıxır kədər,
Adil varmı, zalım varmı həyat qədər?!

KABAXI GECƏSİ

Xoşlayıram may gecəsi çıxıb bəzən
Kabaxinin ətrafını dolaşmağı.
Aram-aram bir ətirli külək əsə
Bala-bala duman tuta düzü, dağı.
Səmti itə o sahilin, bu sahilin,
Mən də elə yollar boyu çaşıb qalam.
Gah gur axan, gah da sakit axan Kürün,
Nəğməsinə dinləməyi xoşlayıram!
O gecə də belə idi, tənha, yalqız
Mən yenə də dolaşırdım o yerləri.
Birdən allah, nələr gördüm, bir dəstə qız,
Kabaxinin mələkləri, gözəlləri.
Seyr edirlər sahilləri həvəs ilə
Cavan-cavan oğlanlar da deyə-gülə
Sahil boyu gəzişirlər, dolaşırlar
Sevişirlər, küsüşürlər, barışırlar.
Sevdikləri oğlanlarla, cavanlarla
Kimi məğrur, kimi nazlı, kimi gülür,
Səma ayı bu ayları yerdə görüb
Gizlənmişdi buludların arasında
Ay gördü ki, bu məhəbbət dünyasında
Ondan çox-çox nurludular yer ayları
Mahnı oxu, biri bərkdən harayladı.
O sözü ki, Çavçavadze bu vaxt deyib:
«Bəxt əlindən heç kimsə azad deyil».
Şərqi birdən dilə gəldi, qanadlandı
Birdən sanki gözlərimdə məşəl yandı.
Mən onların arasında qələm qaşlı,
Ağ paltarlı bir qız gördüm ağlım çaşdı.
Sanki məni sehlədi, məftun etdi,
Ya rəbb, söylə, cəsarətim hara getdi?
O üzümə min naz ilə gülə-gülə,
Xəyal oldu, yoxa çıxdı birdən-birə.
O zamandan ta görmədim onu bir də
İllər ötüb o sahildə, həmin yerdə,
Mən bir daha onun ilə qarşılaşdım,
Yenə, allah, ruhum uçdu, ağlım çaşdı...
Dayanmışdı yenə qızlar sırasında,
Seçilirdi mələklərin arasından.
Baxdı mənə, zərif-zərif gülümsədi,
Mən qəlbimdən keçənləri ona dedim:
- Sənin ilə bu görüşdən – dedim şadam.
Dedi: - Hələ mən yadımdan çıxmamışam.
Çox sağ olun, minnətdaram buna görə,
İndi dəbdir unut məni bundan belə.

ÇAR İRAKLİNİN MƏZARI QARŞISINDA DÜŞÜNCƏLƏR

(knyaz M.P.Baratayevə)

Əyilirəm məzarına, ey ulu çar,
Ey ağsaç qoca qartal.
Baş daşını görən kimi,
Ulu adın gələn kimi.
Ürəyimdə sözlər dinir,
Gözlərimdə sevinc yaşı
selə dönür, ey hökmdar.

Bir anlığa məzardan qalx,
Karatliyə bax.
Bax bu yeni Gürcüstana,
Öz əlinlə yaratdığın gülüstana...
Peyğəmbərim, arzuların çin oldu, çin
O ağırlı illər keçib
Bu torpağa həyat gəlib, nəfəs gəlib.
Çiçək açıb hökmdarım, əməllərin.
Dadır onun bəhrəsini övladların
Ulu, böyük hökmdarım.
Taleyin sərt hökmü ilə bir vaxt onlar,
Qürbətlərdə dolaşırdı diyar-diyar.
Qayıdırlar indi onlar öz yurduna,
Sən yol açdın çarım buna.
Onlar dönür zəka ilə,
Fəxr edirik sənə kimi
düha ilə.
Sərt şimalın buzlarını əzə-əzə,
Onlar dönür elimizə
Çox dəyərlə toxum səpir.
Onlar elin ürəyinə
O toxumlar bəhrə verir
dönə-dönə
Hamı baxır bu aləmə
bir xeyirxah nəzər ilə.
Qara dəniz əl uzadır,
mehman olur Xəzər ilə.
Hər tərəfdən axın-axın dostlar gəlir
Gürcüstana,
Bunlar üçün biz borcluyuq
tanrım sənə.
Adın ilə fəxr eləyir
ölkən sənə,
Üstümüzdən çəkilməsin
kölgən sənə...
Çıxdıq sənə köməyinlə
çətinlikdən, əziyyətdən.
Bu gün bizə bir məktəbdir
elədiyən vəsiyyətlər.
Ey ulu çar, adın ilə fəxr eləyir
millət, vətən,
Baş əyirəm göz yaşıyla

poladlaşmış türbənə mən.

Rəsul Həmzətov

KIÇİK NƏVƏM ŞƏHRIYƏ

De, niyə ağlayırsan, hıçqırırsan bala, sən.
Dünənki uşağısan, nə görmüsən hələ sən.
Beşiyinin üstünə əyilib hamı indi,
Atan, anan salamat, bütün dünya sənindi...

Mən itirdim anamı, mən itirdim atamı,
Daddım uzun illəri, yetimliyin dadını.
Sən niyə ağlayırsan, balacan, mən ağlayım,
Sən niyə ağlayırsan, sən dayan, mən ağlayım.

Bap-balaca uşaqsan, qısa yolun var hələ,
Nə yalan eşitmişən, nə paxılın var hələ.
Xoş qədəm nəvəsisən bizim evin, eşiyin,
Laylaldır həmdəmin, qucaqlardır beşiyin.

Sən nə dava görmüsən, nə yaran qövr eləyib,
Nə başında güllələr, bombalar dövr eləyib.
Neçin belə ağlayır, nəyin fikrin çəkirsən,
Bir gilə qan verməmiş, yüz gilə yaş tökürsən.

Birdən dil açdı qızcığaz necə işdi,
Mən onun lal dilini anladım, başa düşdüm...
Bunlara sən dözmüsən, yenilməz dağdan, baba,
Nə yaxşı söz qoşursan, nə yaxşı sağsan, baba...

Mənim işim çətindi, ürəyim tel-tel əsir
Dünya qorxulu dünya, əsr narahar əsr.
Bütün ömrüm qabaqda, sən dayan, mən ağlayım,
Sən niyə ağlayırsan, babacan, mən ağlayım.

Yevgeni Yevtuşenko

MAYAKOVSKİNİN ANASI

Yumşaq kresloda oturmuş ana,
Dövrəyə almışdır onu qonaqlar.

Durub ürək-dirək verirlər ona,
Burda kazak da var, belorus da var.

Ağlamaq istəyir arvad az qala,
Gözündən oxunur kədəri, dərdi.
- Yeyin, mürəbbədən yeyin, a bala,
Bax, bu mürəbbəni o çox sevərdi.

Onunçun Volodya adı uşaqdı
Uca, çinar boylu, nazik bədənli.
Hər çiyin elə bir bur uca dağdı,
Gözləri vardı ki, dumanlı, çənli.

Qara jiletini geyib əyninə,
Gedib salonlarda şer deyərdi.
O evə fikirli dönərdi yenə,
Fikirli çay içər, çörək yeyərdi.

Bir saat bir yerdə dayanmazdı heç.
Gözdən ürəkləri oxuyardı o.
Bəzən çarpayıya uzanmazdı heç.
Ana dizlərinə baş qoyardı o.

Papiros çəkəndə dalğın, pərişan,
Ana bilərdi ki, söz deyir oğlu.
Pəncərə önündə dayanan zaman,
Duyardı, kimisə gözləyir oğlu.

O hər gur səsiylə şer deyəndə,
Ellər şairini əzizləyərdi.
Oğlu salonları lal eləyəndə,
Ana astanada yol gözləyərdi.

Yumşaq kresloda oturmuş ana,
Dövrəyə almışdır onu adamlar.
Durub ürək-dirək verirlər ona,
Burda kazak da var, belorus da var.

Deyirlər ki, onun böyükdür adı,
Hər sözü dillərin ərzəbi olmuş.
Bizim hamımızın odur ustadı,
Şeri şerimizin səhəri olmuş.

Onu canlı kimi ellər sevirilər,
Nə bilim, adına ölməz deyirlər.
Ancaq bu sözlərlə arvad ovunmur,
Onun fikri budur, arzusu budur.

Bircə yol oğlunun görsün üzünü,
Bassın sinəsinə əziz, mehriban.
Desin ki, soyuqdan gözlə özünü,
Desin: az papiros çək, sənə qurban!

İNQİLAB NƏĞMƏLƏRİ

YEVGENİ YEKTUŞENKO

Təkrar edir min dəfə,
Oxuyun milyon kərə.
Siz onlardan danışın
Qayalara, çöllərə.
Siz onlardan danışın,
Qışa da, bahara da.
Siz onları öyrədin
Körpə uşaqlara da.
Alın o nəğmələri
Çap edən kitabları.
Onlardadır həyatın
Ən çətin cavabları.
İnqilab nəğmələri
Daim bizə gərəkdir.
İnqilab nəğmələri
Sudur, duzdur, çörəkdir.
Onların hər xalında
Neçə-neçə yazı var,
Səsində qandalların
Səsi var, havası var.
Orda hücumə keçər
Neçə-neçə alaylar.
Orda güllələnənlər
Azadlığı haraylar.
Orda sinəsi qanlı,
Əlləri bayraqlılar.
O polad biləkləri
Zəncir ilə bağlılar.
Zindanlar qucağında
Neçə-neçə qız, oğlan,
Həyat deyib, haqq deyib.
Oxuyarlar astadan.
Polislər görünəndə
Dayanarlar, susarlar,
Yağılar nəğməni də
Düşmən kimi pularlar.
Bəli, onda dağların
Zirvəsi duman idi.
Bilirəm, ey nəğmələr,
Ən çətin zaman idi.
Sizi isindirsə də
Nəfəsiylə ölənlər,
Oxuya bilmədilər
Var səsilə ölənlər.
Onların yerində də

Oxuyaq gərək sizi.
Bütün dünya üzünə
Biz yayaq gərək sizi.
Qarşılıyıb dünyanın
Günəşli səhərini
Oxuyaq inqilabın
Odlu nəğmələrini,
Odlu nəğmələrini.

Yevgeni Yevtuşenko

PƏNCƏRƏ

Gecə yarı idi... yatırdı şəhər,
Sükut içindəydi tinlər, küçələr.
Bir bina önündən keçib gedirdim,
Özüm öz qəlbimlə söhbət edirdim.
Ürək keçənləri bir-bir anırdı,
Evlər söndürmüşdü gür işıqları.
Ancaq bir otaqda bu gecə yarı
İşiq parlayırdı, işiq yanırdı.
Havanın bu sakit, xoş çağında mən
Durdum pəncərənin qabağında mən.
Düşündüm, deyəsən burda biş iş var,
Nurlu şüşələrə baxdım bir qədər
Düşündüm, işığı evdə olanlar
Görəsən nə üçün söndürməmişlər?
Yanan tək göylərin ulduzlarıdır,
Axı, vaxt ötüşüb, gecə yarıdır.
Düşündüm, o evdə kim yaşayır, kim?
Bəs bunu haradan öyrənir, bilim?
Bəlkə o otaqda, elə bu zaman,
Bir qadın dayanıb dalğın, pərişan,
Ərinə and içir vəfəliyam mən,
Bəlkə nadan kişi çıxıb özündən,
Deyir: - yalvarmağın, arvad, əbəsdir,
Mənimki səninlə qurtardı, bəsdir...
Bəlkə ailəsiz bir kişinindir.
Oturub krossvord həll edir indi.
Bəlkə bir dərddir yata bilməyir,
Eyni açılmayır, üzü gülməyir.
Evdəki ürəksiz insandı bəlkə,
Dedim: qaranlıqdan qorxandı bəlkə.
Onunçun işığı söndürməmişdir.
Bəs hardan öyrənir, bu necə işdir?
Bəlkə ad günüdür, rəqs eləyirlər,
Qalxıb şirin-şirin sağlıq deyirlər.
Bəlkə yorğun imiş o evdə olan.
Yatanda işiq da çıxıb yadından.
Sonra öz-özümə dedim: düşün bir,
Axı, bu bəlkələr nəyə gərəkdir*
İndi o otaqda nə dalaşan var,

Nə dərdin əlindən aşıb-daşan var.
Nə məclis qurulub o evdə indi,
Nə də ailəsiz bir kişininindir.
Bayaqkı fikirlər uzaqda qaldı,
Qəlbimdən fərəhli bir səs ucaldı:
Gəzməsin qaranlıq, kölgə o evdə,
Gəlin, öpüm sizi büllur işıqlar!
Məni düşünürlər bəlkə o evdə,
Onunçün sönməyir o gur işıqlar.

Robert Rojdestvenski

SALAM, SƏMƏD!

Salam, Səməd! Bu nidanı
dönə –dönə ürək deyir,
Bilirəm ki, sənin üçün
bu haraya cavab vermək
mümkün deyil.
Salam, Səməd! Bu iki söz
ürəyimdə qopan səda.
Ölüm buna gözlərini
bərəltmə də, ağartsa da,
Dinməsə də, lal dursa da o əbədi.
Salam, Səməd! –
Ürəyimin məhəbbəti!
Qəbrin üstəndən adlısa da
yekrək qışlar, yekrəng yaylar:
- Salam, Səməd! –
Söyləyirəm təkrar-təkrar.
Qoy heç zaman qocalmasın
əlimdəki cavan qələm,
Qoy tufanlar, qoy küləklər
taleyimə olsun həmdəm.
Salam, Səməd! Zaman onda
şairləri ölməz sayır,
O zaman ki, sağ qalanlar
hey onları yada salır, xatırlayır.
Salam – yəni həqiqətdir ölməzliyin,
Salam – yəqi sağ ol, yaşa,
fəxr et, öyün.
Salam, hər yaz çiçəyindən baxan Səməd.
Təzə şəhərlərin ağ daşlarında,
Qədim məbədlərin naxışlarında,
Göy Xəzərin sularında
coşan Səməd, axan Səməd.
Sən Bakını öz adında yaşayırsan,
Sən Göy gölün mənə dolu sükutunda yaşayırsan.

Sən həmişə səfərdəsən,
Sən hər kənddə, şəhərdəsən.
Xoş mahnılar deyə-deyə
gir hər evə, hər ürəyə.
Mahnı oxu yenə min bir ilham ilə
Bizimlə bir işə yollan, bayram elə
Nə qədər ki, xalq yaşayır,
Sevgi, torpaq ömr eləyir,
Mənə qəlbim əmr eləyir –
haray salım.
Ölümə də sənətilə
min qələbə çalan Səməd,
hər bir zaman, hər bir zaman:
- Salam, Səməd! Salam, Səməd!

Yeqor İsayev
YADDAŞ MƏHKƏMƏSİ
Poema

O, Reyn ətrafındakı,
Əkin-biçin yerini.
Gəzdi fikri dalaraq
Dövrəsində canlanır.
Bar yetirirdi torpaq.
Qaynayırdı çöl-çayır,
Göydən asimanacan
Mavi tüstüydü hər yan.
Torpaq mərhəmətlidir,
Torpaq bərəkətlidir,
hamını dost bilər o,
Sənin ilə bələr o,
Nemətini, barını,
Dövlətini, varını,
Zərrə gizlətməz əsla.
Sahibi hər kim olsa,
Torpaq üçün birdir, bir.
Heyf, sənin deyildir –
Bax, o buludlar kimi
İliq küləklər kimi,
Bax, o zavıdlar kimi
Cığır aparar səni
Düz şəhərin özünə.
Orda gözləyər səni.
Keçmiş illərdəkitək
Tanış cavablar yenə:
- Sənə hardan iş verək?
Yox, yox, iş yoxdu bizdə.

Evə dönsün nə üzlə,
Bəs onda neyləyər o?
Tüpürər hər şeyə o,
Hər şeyə, nə fərqi var.
Gedər, güllə qayırar
Hamı kimi yaşayar,
Nə qəm bilər, nə kədər,
Yeyər, yatar, dincələr,
Fikir əbəsdir, əbəs.
Heç dərd çəkməyə dəyməz.
Hansı eli, obanı,
Hansı uzaq səmanı.
Döyəcək o güllələr.
Kimlərin ürəyinə,
Kimlərin gicgahına,
Dəyəcək o güllələr
Onunçün nə fərqi var!

Bəs yaddaş dinsə onda?
Ağzında yaddaşın da.
Qara bir qıfıl vurur –
Mane olmasın ona.
Düşündü dönə-dönə,
İstəyini əksinə.
Axır qərara gəldi,
Sonra yola düzəldi.
Mətin addımlar ilə,
Qısılmadı nəfəsi.
Gen açıldı qolları,
Genişləndi sinəsi.

Birdən sahibsiz torpaq,
Qarşıda göründü bax.
Uzununa, eninə,
Çöllər açıldı yenə.
Burda yovşandır hər yan,
Torpaq yararlı deyil,
Burda yovşandır hər yan,
Torpaq yararlı deyil,
Bura boş səhralardır.
Burda nə bircə sünbül,
Nə məzar, nə xan-nişan,
Nə də şum yeri vardır.
German horst addımladı,
Durdu, düşündü bilərdən
Xatirələr danışdı.
Söhbət açdı bu yerdən...
Otuzuncu illərdə,
Elə həmin bu yerdə,
İyirmi üç yaşında,
Dəbilqəsi başında.
Farağat dayanardı,

Özünü mərd sanardı.
Nə dərdi, nə də fikri,
Əynində boz mundiri.
Evdən uzaqda idi,
Gözdə, qulaqda idi.
Hər şeyə hazırıdı o,
Lap baş kəsib, canilik
Etməyə hazırıdı o.
Qırmızıyanaq oğlan,
Günahsız, bıqsız cavan.
Kəmərinə bu sözlər:
«Allah bizi hifz elər»,
Çiyində təzə tüfəng,
Addımı iti, çevik,
Böyümüş gözlərində
Qorxu, dəhşət, hərəslik.
Ondan bir az uzaqda,
Üç yüz metr qabaqda.
Durmuş müqəvvə adam,
Nə canı var, nə gücü.
Şərqdən uzaqdır tamam.
Təlim, hər axşam-səhər
Təlimlərdin hər zəfər.
Tüfəng arpacığını
Düz hədəfə tuşlamaq
Neçə dəfə düzəltmək,
Neçə dəfə tuşlamaq
Həmin o müqəvvənin
Vurmaq düz ürəyindən.
Od çıxsın kürəyindən.
Bunu təlim öyrətdi,
Əllər də adət etdi.
Atəş!
Atəş!
Güllələr
Bir-bir çıxır lülədən
Atəş!
Atəş!
Düz atır,
Hər gülləni güllədən.

Atəş açdı o yenə,
Yenə dəydi güllələr.
Müqəvvənin köksünə
Atəş!
Müqəvvəyə bax,
Deyir, yığılmır ancaq.
Nə and, aman istəyir,
Nə çıxır səsi onun.
Nə də gülləyə olur
Cavab gülləsi onun.
Bu minval ilə aylar,

Həftələr adlayardı.
Hörst özü canlı insan,
Cansız odlayardı.
Bəli, o taxtaları,
Canlı sanıb atardı.
Gah uzanıb atardı.
Gah dayanıb atardı.
Səhra...
Səssiz-səmirsiz...
Burda yoxsa da məzar,
Lakin onun qoynunda
Qəbiristan matəmi var
Burda hər yana baxsan,
Giliz səpələnibdir,
On-on səpələnibdir.
Saymaq olmaz onları –
Bir də o cavanları,
Ötüb keçən illərdə
Bu səhrada, bu yerdə
Qatillik öyrəndilər.
Həmin o cavanları
Saymaq olarmı məgər?!
Onlar çox idi yaman,
Min-min yaraqlı cavan,
Onları sıralara,
Səflərə düzə-düzə,
Tutub saxlamışdılar.
Dava ilə üz-üzə,
Əllər tətikdə idi,
Qulaqlar şəkədi idi,
Alaylar müntəzirdi.
Planlar, xəritələr.
Əldən-ələ gəzirdi.
Odlanmaq istəyirdi.
Anbardakı barıtlar
Tanklar meydan sulayıb,
Yeni eşirdi atlar.
Dəbilqələr üstündən
Qalxdı Fürerin əli:
- Atəş!
Atəş!
İrəli!

Geniş düzənlikləri
Bu atəş qucaqladı.
O yolları bürüdü,
Keçidləri haqladı.
Atəş aşdı həddini,
Sökdü qərb sərhəddini.
Torpağı axşam-səhər,
Əzdi zirehli tanklar.
Tapdaladı çəkmələr,

German Horst bu axında
Tozların, tüstülərin
Yolların qucağında.
Avtomatı əlində,
Dünya müqabilində,
Ən xırdaca, ən kiçik,
Bir atəş nöqtəsiydi.
Tufanın, qasırğanın,
Ən kiçik bir səsiydi.
Həmin kiçik nöqtədə
O rəsmi paltar altda,
Mahud parçalar altda,
Arzular ilə dinən,
Ürək idi döyünən.
Dərinlikdə gizlənən,
Həmin ürəkdə hələ,
Yüz-yüz lizanın belə,
Tapa bilməyəcəyi
Şirin xəyallar yurdu.
Bir arzu uyuyurdu.
Orda həyat var idi,
Bu həyat anasından
Horsta yadigar idi.
O zərrədə ilk işıq,
İlk addım, ilk arzular.
Mavi Reyn, ilk bahar.
Qamışlıqlar... sakit su...
Keçən sevimli anlar
Sükutlar, həyəcanlar,
Bir də adicə qayıq,
Çox balaca bir liman
Sevdiyi qız ... nur yağır
Sanki baxışlarından.
Bu xoş xatirələri
Əmlər susdursa da.
Əmlər öz möhrünü
Bu hisslərə vursa da,
Susmaq bilmirdi ürək.
Əsgər!
O həm duyğusuz,
Həm qəddar olsun gərək!
«Allah üstümüzdədir,
Onun gücü bizdədir».
Atəş dəhşət yaratdı,
Host əvvəl tək-tək, cüt-cüt
Sonra dalbadal atdı.
Tanka minib atdı o,
Lazım bilib atdı o,
Gah əyilib atdı o.
Gah dikəlib atdı o.
Yer titrədi səsindən,
Daha müqəvvanı yox,

O canlı adamları
Odladı sinəsindən.
Öldülər, töküldülər
Düzə, dağa, dərəyə,
Kimisi üzüqoylu,
Kimisi üzü göyə.
Almaniya!
Dünyada hər ölkədən
Ucadır!
İnsan məzarlarından,
Axan göz yaşlarında,
İnsan əzablarından,
İnsan təlaşlarından:
O hər şeydən ucadır,
Göydən, yerdən genişdir.
Yerdən, göydən ucadır!
Yandı hərbin oduyla,
Fransa üfüqləri.
Üz qoyaraq cənuba
Yandı çəkildi geri.
Uladıqca avtomat,
Horst hər şeyə yad oldu.
Axırda lap özü də
Dönüb avtomat oldu.
Gəzdi duyğusuz, hissiz,
Atıldı gecə-gündüz,
Döyüşdən-döyüşə o,
Ölkədən-ölkəyə o,
Vuruşdan-vuruşa o,
Yürüşdən-yürüşə o.
İllərdən illərə o.
Öldürdü, ölüm yaydı
Gələcək illərə o.
Yetimlər boy atsa da,
Qocalar qocalsa da.
Bu dərdlə, bu kədərlə
Məhkəmə ayağına.
Horstu çəkmirlər hələ.
Hardan biləydi onlar,
Nə biləydi qocalar,
Nə biləydi cavanlar,
Yerə qurğuşun səpən,
Qana batan kim idi?!
Onların atasına,
Onların övladına,
Güllə atan kim idi?
Necə bilsinlər onlar
Zaman ayrı zamandır.
Harda yaşayır o kəs,
Vəhşi deyil, insandır.
Harda kofe içir o,
Keçir hansı qapıdan?

Bax, o evə gedəsən,
O canini tapasan.
Sağmı o? Sağdır, bəli,
Həm də deyil günahkar.
Nə müttəqim ediblər
Nə də bağışlamışlar.
Ona güllə dəyməmiş,
Özünü güdür indi.
Canı, başı sağ gəzir
Oğlu böyüdür indi.
Keçmiş illərdəkitək
Bekar dolanır yenə.

Düz altı il vuruşdu,
Şinel geyib əyninə
Əlində avtomatı
Güllə atdı durmadan.
Yıxılanlar kim idi,
İstər fransız olsun,
Xorvat olsun, ya yunan.
Soruşmadı heç bunu
Əsla dönmədi geri.
Altı il nişan aldı
Qocaları, gəncləri.

Səhra... Səhra...
Bu yerdə
Nə ölən var, nə məzar.
Ancaq burdan başlayır,
Milyon-milyon ölümlər.
Milyon-milyon məzarlar.

Bəli, bir vaxt German Horst
Tamam körpə olanda –
O vaxt ki, anlamırdı
Nə var, nə yox cahanda,
Uzaq-uzaq illərdə.
Qatilliyi öyrəndi
Atası bu çöllərdə.
Dəmirtek cansız, quru
Feldfebel idi o.
Atası da gülləni
Qanun sanıb atardı.
Gah diz üstə atardı.
Atası da onuntek
Atəş açdı ruslara
O, rus gülləsiylə də,
Göndərildi məzara.
Nə üstə öldürüldü
Harda basdırılıbdır?
Rəsmi, quru məktubda
Qısaca yazılıbdır.

Oğlu öz atasını
Tanımamış, görməmiş,
Heç on altı yaşına
Hələ tamam girməmiş,
Qaş, gözü qaynadı:
Avtomatla oynadı.
Tapançayla oynadı...
İllər ötdü, boy atdı,
Kefi, ruhu saz oldu.
O da atası kimi
Faşistlər ordusunun
Sırasına yazıldı.
Onu da atasitək
Apardılar orduya.
Sırası əsgər oldu
Atası kimi o da
Ən əvvəl taxtaları
Canlı sanıb atırdı
Gah dayanıb atırdı
Gah uzanıb atırdı.
Sonra Belqrad... Paris...
Səngər... Atəş... Qorxu...hiss
İtirdi öldürdü
İnsanların sanını
Müqəvvaya oxşayan
Əsgərlər qırdığıyçın,
İlkin ona verdilər
Dəmir xaç nişanını.
Bir az dodağı qalın
Ucaboy, yastıyalın,
Bir zabit təqdim etdi
Həmin nişanı Horsta.
O gün bəxş elədilər.
Sanki cahanı Horsta.
Zabit dedi: - Afərin!
Zabit söylədi: - Əhsən!
Əhsən ona görə ki,
Adam qanı tökəndə
Nə gözlərin yaşarır,
Nə də qorxu bilirsən!
Yox, qorxu onda vardı,
O qorxunu nə atmaq.
Nə gizlətmək olardı.
Yox, qorxu vardı onda
O qorxu yaşayırdı
Ürəyinin içində,
Dərisinin altında
O qorxunu nə tutmaq,
Nə saxlamaq olurdu.
O qorxu civə kimi
Bədəninə dolurdu.
O qorxu çığırırdı

Mərmilər səslənəndə,
Həyata çağırırdı
Mərmilər səslənəndə.
Qanında yaşayırdı,
Canında yaşayırdı.
Ayrı düşmürdü ondan
Yerə sərirdi onu.
Toplar dillənən zaman
Gəzirdi varlığında
Əsgər gedəndən bəri
Elə həmin qorxuydu
İşıqlı qələbədən
Onu qaçıran geri
Elə həmin qorxuydu.
Gecə-gündüz qoymadı
Horstu irəli gedə...
Elə həmin qorxuydu
Qovdu, qovdu çatdırdı.
Onu məğlubiyyətə....
Qorxu Hostu geriyə
Ötürdükcə, ötürdü.
Düz evinə çatdırdı,
Düz vətənə gətirdi...

Evə gəldi... Ev hanı?
Dağılıb sökülmüşdü.
Pəncərəsi, tavanı...
Evə girmək olmazdı,
Yoxdu daşı-divarı
Səpilmişdi dörd yana
Dəmir qırıntıları...
Baxdı viran evinə
Köks ötürdü dərindən
Baxdı viran evinə
Sel axdı gözlərindən.

Bahardı...
Üstündən keçdi ilk arı,
Hədəfə dəyməmiş
gülləsayası...
Şükür... bütöv idi
Başı, bədəni,
Şükür... bütöv idi
əli, ayağı.
Çox şükür... o sağdı...
Bəli, o sağdı...
Hələ bundan belə
yaşayacaqdı.
Ona bundan belə
həyat gərəkdə,
Nə «Uzan!» sözünü,
nə «Qalx!» sözünü,

Nə «hücum!» sözünü
eşidəcəkdi.
Adicə hər şeyi süzə
bilərdi...
torpağa dəymədən çəkmələrini
Sakitcə dolaşıb
gəzə bilərdi.

Çox qəribə işdi bu...
Uzun illərdən bəri
Öldürən, asan, kəsən,
İndi yaşamaq üçün,
Həyatçın vuruşurdu.
Tikmək üçün yenidən
Viran qalmış vini,
... Zəhmət çəkdi, tər tökdü,
gözləmədi heç kəsin
gücünü, köməyini.
Horst evləndi bir səhər
Kefi duruldu onun,
Sevib əzizləməli
Oğlu da oldu onun.
Horst hər şeyi unutdu
Ötüb keçdikcə illər.
Bu sakitlik, rahatlıq
Əsil dünyaya dəyər.
Təmiz qəhvəxanalar...
Kino-şənbə günləri...
Hər şey öz qaydasında,
Yoxdu qəmi-kədəri.
Ancaq bir gün gözündə
Elə bil zülmət durdu.
Nə parket, tavan yandı,
Nə divarlar uçuldu.
Nə də yer parçalandı.
Ancaq Horstun ürəyi.
Tərpəndi öz yerindən,
Köks ötürdü dərinədən.
O sarsıldı müdirin
Otağından çıxanda.
Getdi tufan içində,
Alovlandı bir anda.
Yox, getmədi, o üzdü.
Üzdü sonsuz axında.
Müdirin son sözləri
Səsləndi qulağında:
- Biliniz, çıxarıram
Sabahdan işdən sizi.
Gecəniz xeyrə qalsın,
Alınız əmrinizi!
Horst yaxşı anlayırdı
İllər o illər deyil.

Yoxdur o güc, o cəldlik,
Əllər o əllər deyil.
Özü dərdə mübtəla
İşsizlik ağır bəla.
Düşünməkdən, fikirdən
Saçlarına düşdü dən.
Arvadının üzündən
Rahatlığı, fərəhi
Sanki yellər apardı.
Satdı yarı qiymətə
Satdı evdə nə vardı.
Neyləmək? Necə etmək?
Bircə yol vardı ancaq
Kəndə-kəsəyə getmək...
Orda hər şey sadədir
Orda rahatlıq, sükut...
Toxum səp, torpaq becər
Donuz sacla, çaxır tut.
Orda yaşıl meşələr,
Orda Reyn rəqs elər...
Horst yol aldı çöllərə
Orda nə hay, nə küy var.
Nə maşınlar dinirdi
Orda güllə gül açıb,
Arpa sünbüllənirdi
Quşlar qanadlanırdı,
Gözəl cırcıramalar
Oxuyur, atlanırdı....

Budur... Horstun yenə də
Yolu o yerə düşdü...
Nə təsadüf görüşdü,
Nə qəribə görüşdü.

Burda əkmək, becərmək
Xeyli var qadağandır.
Sünbüllər dalğalanmır
Bu yerdə nə zamandır.
Bu yerdə nə sürülər,
Nə çadır, nə bağça var.
Bu yerin kürəyində
Bir ləkə, bir damğa var.
Bura nə çöl deyirlər.
Nə ot-otlaq deyirlər.
Nə qəbristan deyirlər.
Bu yer bir vaxt məşqlərə
Olub meydan deyirlər.
Zibilliklər buranı
İndi məskən seçiblər.
Ancaq bir vaxt, bir zaman
Faşistlər, qainiçənlər

Qatilliyin məşqini
Bu yerlərdə keçiblər.

Ən ali irq deyildi
İşsiz-gücsüz, səhrada.
Sakitə duran idi
Ən adi işsiz idi
Səhrada duran idi,
Boynunu buran idi.
Nə başında dəbilqə,
Nə də qulaqlarında
Pulemyot səsi vardı:
Nə də ayaqlarında
Əsgər çəkməsi vardı.
Sökülüb dağılmışdı.
Köhnə ayaqqabısı da
Baxışında, gözündə
Keçən günlərin qəmi,
Gələnlərin yası.
Durmuşdu gəncliyinin
Məhv elədiyi yerdə.
Durmuşdu gəncliyini
Dəfn elədiyi yerdə.
Artıq indi yaşı da
İyirmi üç deyildi.
Qırxı keçmişdi çoxdan
Boy da o boy deyil ki,
Güc də o güc deyildi.
Baxışı qapqaraydı
Tutqundu bulud kimi
Səpilmişdi səhraya
Qarışqa barıt kimi.

O fit çala-çala tez evə girdi
Tökdü güllələri stol üstünə.
Lotta güllələri elə ki, gördü
Sandı ki, ilanlar cumdu üstünə.
Qışqırdı, bağırdı: - Bu nədir belə?
Əlindən qab-qacaq töküldü yerə.
Əri gülə-gülə söylədi ona:
- Qorxma, dişləməyir adamı onlar.
Üstünün köynəyi dəmir olsa da,
Köynəyin altında qurğuşunlar var.
Tökdü güllələri ovuclarına.
Güllələr acıqla baxdılar ona.
Tutub dimdiyindən dəmir maşayla
Horst odun üstündə saxladı birdən.
Süzüldü güllədən qurğuşun yaşlar,
Güllə elə bil ki, ağladı birdən.
Yenə güllələri oda tutdu o,
Neçə yol bu işi təkrar etdi o.

Sevinclə, maraqla baxdı bu ara,
Əriyən, ağlayan qurğuşunlara.
Ana da, oğul da lap mat qaldılar,
Ana da, oğul da sanki laldılar.
Uşaq atasından nə soruşdu gör:
- Ata, heç güllə də ağlaya bilir?
Sükut... Tək saatdır ötüşən dil-dil,
Ölü gətirdilər evə elə bil.
Sükut tavan boyu ucalır, enir,
Əyri dilləriylə alov dillənir...
Sükut... Lotta odlu danışan bu an:
- Rudi, sən qanmazsan, uşaqsan, uşaq...
Bu ki, qurğuşundur – əriyib axan,
İnsanlar ağlaya bilirlər ancaq...
Onlar ağlayırlar əzablı gündə,
Çətinə düşəndə, dara düşəndə.
Lotta asta-asta söyləyib bunu,
Çevirdi Germana öz arxasını.

Günəş çoxdan batıbdır,
Qürub enib hər yana.
Aydın nuru, işığı
Qarışıbdır torpağın
İşığına, nuruna.
Yatmayan görər bunu,
Yerin, göyün nurunu.
O gərər Moskvanın
Aynalı yollarında,
Tayqa meşələrində,
Karpat zirvələrində.
Şəhərləri, kəndləri
Bir-birilə dostdular.
Getsən sənə o işıq
Brüsseldə rast gələr,
Bavariyada rast gələr.
Yelisey çöllərinin
Bu işıqdır bəzəyi,
Həmin iki işıqla
Bəzənib başdan-başa
Yer şarının kürəyi.

Horst yatmayıb haçandır
Nələr düşür yadına.
Köhnə döyüş yerindən
Danışır arvadına.
Fikirləri qarışır,
Sanki öz arvadına
O möcüzə danışır:
- Mən elə şey tapmışam,
İnsanlar heç vaxt onu

Axtarib tapmaz axı.
Köhnə döyüş yerində
Lotta, gör nə tapmışam.
Qurşun qəbristanlığı.
Lotta, qəribə işdir,
Hələ çürüməmişdir.
Torpağın sinəsində
Çoxdan yatan güllələr.
Atam atan güllələr,
Babam atan güllələr.
Özüm atan güllələr,
Müqəvvalar köksünə
Oxtək batan güllələr.
Dostlar atan güllələr...
Hələ oyan, fikirləş,
Sən bircə an fikirləş,
Ora əsgərlər gələr,
Hər axşam-səhər gələr,
Hissə-hissə dalınca,
Alay, alay dalınca.
İl keçər, il dalınca,
Ay keçər, ay dalınca...
Gələr, əsgərlər gələr...
Hər axşam-səhər gələr.
Yerə çəkmələrini
Döyə-döyə gələrlər
Bu yerdə qatilliyi
Öyrənməyə gələrlər.
Təlim... hər axşam-səhər
Demə ki, yatar onlar
Bütün müqəvvaları,
Bütün nişangahları,
Gülləyə tutar onlar.
Özün hələ fikirləş,
Hesab elə, fikirləş.
Gör nələr var o yerdə,
Hesab elə nə qədər,
Güllə olar o yerdə!
Güllə tutub hər yanı,
Balıncdakı tük sanı!
Torpağın özəyində,
Torpağın ürəyində,
Güllələrdir, güllələr,
Tarlada sünbül qədər.
Kürəyi hara vursan
Güllələr çıxar, inan,
Lotta, niyə susursan?
- Yaman qorxuram, yaman!
Yadımdan çıxıb məgər,
Atamı öldürdülər.
Qardaşım güllələndi.
Aləmə od ələndi.

- Sən də, sən də uşaqtək...
Lotta birdən ağladı,
- Yaxşı, hay-küy salma çox,
Horst tez onu saxladı.
- Yəni durub hönkürüm...
Keçəni salıb yada?
Kül olmuşdum az qala
Mən özü də davada.
Qalxdı çarpayıdan tez:
- Yaxşı, çıxma özündən,
Davadan danışmıram.
İşdən danışırım mən...
Sənin də ağlamağa
Lotta, yaman xoşun var.
Səhrada bir ovuc yox,
Tonlarca qurğuşun var!
Kimsə onu görməyib.
Hələ bir əl dəyməyib.
Yəni durum, hönkürüm,
Özün görmürsən, nədir?
İndi güllə, qurğuşun
Üzumdən baha gedir.
Bir papiros yandırdı Horst.
Susdu Lotta, dinmədi,
Qorxu vardı səsində...

... Yavaş-yavaş üzdü Ay
Evin pəncərəsində.
Aydan xeyli aşağı,
Ayın gur işığında.
Ulduzun sükutuyla
Uçur nəhayətsiz Yer
Gecənin bu çağında.

Uçur bu Yer kürəsi,
Sinəsində qızıl dan.
Şəfəqləri içir o,
Bir an sürəti ilə
İldən-ilə uçur o.
Uçur bu Yer kürəsi –
Sınavi əsgərlərin
Ayaqları altında.
Nəhənglərin nəhəngi,
Kainatın qoynunda
Kiçik bir nöqtə tək.
Uçur dağda, dərədə
Dumanları sürünür.
Uçur bu Yer kürəsi.
Al günəşə bürünüb,
Gümüş şəhə bürünüb.
Uçur bu yer kürəsi
Uçur beş qitəsiylə.

Qışıyla, baharıyla,
Uçur qayalarıyla.
Uçur adalarıyla,
Uçur bulud balıncılı
Uçur külək layları
Aşır, daşır, qaynayır.
Dənizləri, çayları.
Torpaq səxavətlidir
Müqəddəsdir nəfəsi.
Onunla bir cərgəyə
Qoymaq olmaz heç kəsi!
O duz verdi insana,
Çörək verdi insana.
Üzərində vüqarla
Gəzmək öyrətdi ona.
Düşüncəylə, fikirlə
Onu əkiz elədi.
Alın qırıqlarına
Duyğular səpələdi.
Mübarizə bəxş etdi
Vürüşdü gündə insan
Gözəlliyi məhv etdi
Bir gün özündə insan.
Günəşlərə, aylara
Geniş yollar açdı o.
Vezuvi vulkımına
Bir gün yaxınlaşdı o.
Eh, o Vezuvi nədir?!
Bir tutum od parçası!
Narahatlıq carçısı,
Təbiilik arçısı.
Eh, o Vezuvi nədir?
Faşizm əliylə yanan
Süni odlar yanında?!
Vezuvi duysa idi,
Titrəyərdi, əsərdi
Faşizmin vulkanından.
Əsəbiydi Avropa,
Yanırdı Yer kürəsi
Pirey, Elzas yanırdı.
Atəş iyi gəlirdi.
London üzərindəki
Gəzən qara dumandan.
Okean yaranırdı.
İnsanların qanından.
Odlanan ulu cahan,
Alırdı öz qoynuna
Haqsız qan tökmək üçün
Hər gün can qoyanları.
Alırdı öz qoynuna.
Ölümüylə ölümə,
Qana son qoyanları.

Alırdı öz qoynuna
Şərəflə ölənləri,
Şərəfsiz ölənləri,
Təriflə ölənləri,
Tərifsiz ölənləri.
Qucağında torpağın
Nə qədər qorxaq, alçaq,
Nə qədər ər yatırdı.
Ordenlilər yatırdı.
Ordensizlər yatırdı,
Torpağın qucağında.
Davanın qurbanları
Ana, ata, qız, oğul,
Cavan, qarı yatırdı.
Məğlub olmuş yerlərin
Orduları yatırdı,
Qalib çıxmış ellərin
Orduları yatırdı.
Onlar!
Milyonla insan!
Onlar!
Böyük bir cahan!
Onlar qalxsaydı birdən
Düzlərdən, dərələrdən,
Qanlı düşərgələrdən.
Dənizlərin dibindən,
Onlar qalxsaydı birdən.
Üsyan etsəydi birdən.
Ölümlərin, qanların
Yolunu kəssəydilər
Cinayətin birinci
Yerini gəzsəydilər.
Cinayətin ilk yurdu
Almaniya olardı.
Almaniya!
Dəhşətin
İlkin səsi olardı.
Dünya qəbilərinin
İlk mərkəzi olardı.
Çox heyif ki, ölümlər
Dirilə bilməyirlər.

Uçur bu Yer kürəsi,
Onunla nələr uçur!
Ağ buludlar,
Göy otlar,
Min kənd, min şəhər uçur.
Qədim Avropa yatır,
Yatır qılıncı qında.
Durur Ay soyuq-soyuq
Onun qarovulunda

Yanır, yanır işıqlar
Yaşamaq həvəsində,
Yatır saysız güllələr
Torpağın sinəsində.
Əsrlər etsə belə,
Onlar yatacaq hələ
Odlu nəfəslərində
Nə bir tüstü, nə bir hiss:
Onlar yatacaq hələ,
Sakit, səssiz, səmirsiz...
Berlin divarlarında,
Dnepr sularında,
Liviya torpağında
Dunay sahillərində.
Əsrlər keçsə belə,
Onlar yatacaq hələ.

Budur... Kalaç altında
Gecənin yarısıdır...
Traktor xam torpağı,
Sökür, ovur, şumlayır.
Yuxusundan oyadır
Traktorun dişinə
Güllələr ilişirlər
Başlarını qaldırıb
Sonra yerə düşürlər:
Yumşaq torpaq
mum kimi:
güllələr səpələnib
Dörd tərəfə
tüm kimi.
Kurskda bir ana
Yuxusunda görür ki,
Oğlu gəlib yanına,
Oğlu gəlib, bir də ki...
Çiyində körpəsi var
Baldan şirin nəvənin
Necə şirin səsi var!
Nəvə!
Nənə əl atır,
Onu bassın bağına.
Yox olsun ürəyindən
Dərdlər, qəmlər, ağrılar.
İşıq yandıranda
Puça çıxır arzular.
Baxır görür otaqda
Nə nəvə, nə oğul var.
Durur sükut içində,
Qovrulur od içində.
Nəzər salır dörd yana
Divardan gülə-gülə,
Bir oğlan baxır ona.

Avropa sinəsində
Hələ yatır güllələr
Yatırlar yer altında
Onları nə qar, yağış,
Nə tufan döyə bilir
Nə bir qurd, nə bir böcək
Nə siçan yeyə bilir.
Dəyişəcək fəsillər,
Boy atacaq nəsillər
Onlar kiçik qalacaq.
Qocalacaq körpələr,
Ucalacaq şəhərlər,
Çəkiləcək körpülər,
Onlar kiçik qalacaq.

Reynin üfüqlərində
Bir zülmət gecə gəzir.
Zülmət dərin-dərin
Horst uyuyur haçandır.
Yuxusu baldan şirin
Birdən çaxdı ildırım,
Hər yan ala boyandı,
Şimşək süzüb bir anlıq
Pəncərədə dayandı.
Gözlərini açdı Horst
Cəld eyvana qaçdı Horst!
Müharibə?
Yox, canım,
o çoxdanın işiydi
Tufan,
Şimşək,
İldırım...
Asımının işiydi.
Sübh açılır... getməyib,
Tamam ala-qaranlıq.
Adam diqqətlə baxsa,
Gecə ilə səhəri
Qarışdırır bir anlıq.
Xoruzlar ban verirlər,
Elə bil qarışırlar.
Elə bil bir-birinə
Səhərin gəlməsini
Nəql edib danışirlər.
Xoruzlar çığırırlar,
Səhər açılır, səhər,
Xoruzlar hər tərəfdə
Sübhü nişan verirlər,
Peçorada, Prutda
Xoruzlar ban verirlər.
Volqanın sahilində.
Xoruzlar ban verirlər.
Sübh açılır üfüqdə

Yandırır odlarını.
Şərq girir hər tərəfə
Qızıl qanadlarını
Gecə səssiz-səmirsiz
Sakit çəkilib gedir.
Elə bil qaranlığı
Əliylə silib gedir.
Kaş ki, bütün gecələr
Belə gözəl keçəydi?!
Nə xeyirxah, nə şirin,
Nə mehriən gecəydi.
O bənd idi elə bil
Xoruzların banına.
Qarəti, quldurluğu
Bu mehriban gecənin
Yazmayın ünvanına.
O öz laylalarıyla
Körpələri yatırdı.
Obaları, elləri
Ölkələri yatırdı.
Şəhini boz dağları,
Güllələrin yarpaqları
Üstünə sıxdı getdi.
Ancaq ki, dincəlmədi
İşlədi sübə kimi,
Yudu kəndi, şəhəri.
Zəhmətkeş fəhlə kimi.

Səhər açılır, səhər,
Əmək, zəhmət səhəri.
Gərək işlə bəzəyə
İnsan keçən anları,
Ötən dəqiqələri,
Çıxır öz yuvasından
Xəyal uçurur arı.
Gülün nur qədəhində.
Gəlib oturur arı,
Çiçəklərin ətrini
Toplayır, sorur arı.
Bu anda, bu andaca
Mavi körüklərini
Dindirir dəmirçilər.
Əriyən dəmirələrə
Polad güzlərini
Endirir dəmirçilər.
Sanki ildırım çaxır
Güzlərin səsindən
Çəməndəki çiçəklər
Oyanıb düzülürlər,
Əzilib büzülürlər,
Güzlərin səsindən
Sanki ellər, elatlar,

Səs verirlər bu səsə.
Divarlardan asılmış
Bütün zəngli saatlar
Səs verirlər bu səsə.
Addımlar səslənirlər,
Çəkmələr cırırlar.
Açarlar dillənirlər
Qapılar çırpılırlar.
Səhər açılır, səhər,
Bütün aləm baş əyir
Səhərin qüdrətinə.
İşıqlar, nur işıqlar.
Uyuyan Avropanın
Toxunur sifətinə
Oyanır ölkələri,
Oyanır şəhərləri.
Avropa az görməyib
Bu cürə səhərləri.
Hər yanda fit səsləri:
İnsanları evindən
Çıxarır fit səsləri
Güclənir fit səsləri,
Çoxalır fit səsləri,
Diqqət etsən yaxına,
Qulaq assan uzağa,
Hər tərəfdə çəkmələr
Toxunurlar torpağa.
Adi işlərin belə
Sürəti çoxalıbdır.
İnsanların alınına
Zəhmətin ilıq təri
Sanki şəfər salıbdır.
Qırmağa başlayır Horst.

Sakit girir Horst
həyəətə,
Minib yenə qara rəngli
Velosipedə.
Təkayaqlı Kurt dayanıb
bir kənardə.
- Salam! – deyir, - harda idin,
qonşu harda?
Səsi yaman xırıldayır,
Asta-asta yeridikcə
Köhnə qoltuq ağacları
cırıldayır.
- Horst, yenə də fikir üzüb
ürəyimi,
Yenə yata bilməmişəm
sübhə kimi.
Çoxalıbdır dərdi-sərim
Sanki tarım çəkilibdir

əsəblərim.
Sanıram ki, o dəhşətli
İllərdəyəm.
Xaç taxmışam, vuruşuram,
səngərdəyəm.
Yenə əlim tətikdədir,
Güllə atır,
Böyuyərək o güllələr
Üzərimə düz qayıdır.
O güllələr yarıb
keçir üfüqləri.
O güllələr viran
qoyur nəm səngəri.
O güllələr yağır
yerə şimşək kimi,
Mən uçuram
bir yağsız mələk kimi.
Qışqırıram, bağırıram,
«Ura!» «Ura!» çığırıram.
Ürəyimi sanki sökür
Məhv eləyir güllə məni.
German, getmə,
bir az dayan,
Axıracan dinlə məni.
Səsi yaman xırıldaıyır,
Yeridikcə köhnə qoltuq
Ağacları cırıldaıyır.
- Gah da yanıb kül
oluram, əriyirəm.
Buludların üzəriylə
yeriyirəm.
İtirəm duman içində,
Boz şinelin qan içində.
Hər an, hər an
uçuram mən.
Uçuram mən,
ulduzacan uçuram mən.
- Bilirsənmi, enməyə də
Yerim yoxdur.
Soyumayırdı bədənim.
Horst tez deyir:
- Sonra, sonra danışarsan,
vaxtım yoxdur
indi mənim.

Yenə o köhnə səngər
köhnə atəş nöqtəsi.
Burada keçən döyüşün
mənzərəsi qalıbdır.
Dimdikləyib betonu
dən gəzin sığırçının,

sübhün narın şəhində
ayan izi
qalıbdır.
Köhnə atəş nöqtəsi
sanki yapışıb yerə,
Kor-koranə göz
dikib nişangaha
elə bil.
Öz alovlu dilini
Sanki çıxaracaqdır.
Səpəcəkdir çölə od,
tökəcəkdir
yerə kül.
Ya Dneprin qırağında,
ya Reynin sahilində.
Bəlkə elə uzaqda
ekvatorun özündə.
Bir narahat ananın
Titrəyəcəkdə ürəyi.
Qar yağacaq başına
qəm gəzəcək
üzündə.
Lakin hər yan sükutdu
yox aləmin xəbəri,
üfüqlərdən günəş də
çıxırdı xırda-xırda.
Beton pəncərələrdən
Horst boylandı içəri.
Soyuq zülmətdi tamam,
Nəfəs də yoxdu orda.
Səhra boyu dolaşan
bir tünük duman idi,
çıxdı səngər üstünə
hər tərəf yovşan idi.
Yaşıl yarpaqlarında
Parlayırdı şəh hələ,
O əyilib bir ovuc
Torpaq götürdü ələ.
Torpaq arasında da
Köhnə, paslı güllələr,
Bu bir, bu iki,
bu üç, yastı-yastı
güllələr.
Eşələdi torpağı,
Torpaq altda nə gördü.
Güllələrdən yaranmış
qırşun dəfinə gördü.
Gödək, uzun güllələr,
Yastıburun güllələr,
Yıxılan, dik güllələr
Uzundimdik güllələr.
Nə qədər güllə vardı

bu «qəbirdə» istəsən,
Nə çeşiddə istəsən,
nə qəlibdə istəsən.
Nə qədər güllələrin qırılıb dişi burda,
Nə qədər gənc öyrənib
dava vərdişi burda.
Güllələr kimi sonsuz,
Güllələr kimi saysız.
İndi bura çöl idi
Top-tüfəngsiz,
alaysız.
Buraya gələrdilər xaçlı,
xaçsız cavanlar.
Beyni dolu cavanlar,
vəhşi, acgöz cavanlar.
Nəsil, nəsil dalınca
Gələrdilər buraya.
Ta ki, cəllad olunca
gələrdilər buraya.
Bir vaxt haylı-küylü yer
indi sakit
dururdu.
Uzun illərdən əbri
heç belə durmamışdı.
Buraydı davaların
ilk mənzili,
ilk yurdu,
Bu yerdə, bu məkandan
üç dava başlamışdı.

Burda hər yan güllədir,
Törpaq tamam güllədir
Gəl bir yoxla, hesabla,
sayını gəl, deginən.
Horst inana bilmədi
gözüylə gördüyünə.
Sən hələ məhsula bax,
Horst qazıdı, qazıdı,
gözü doymadı ancaq.
Horst qazıdı, qazıdı,
Burad nələr var, nələr,
Güllələrdir, güllələr.
Horst kef-damaqda idi,
Sanki bir bağda idi.
İlk bəhrə bar yığıldı,
Məhsul dağtək yığıldı.
Kimsə yığdıqlarını
Əlindən ala bilməz.
Nə allah, nə də şeytan,
Onu bu təzə işdən,
Daha çıxara bilməz.

Hər şey yaxşı gedirdi,
Həm muzdur, həm müdirdi,
Bir ayrı aləm idi.
Əlləri möhkəm idi.
Nə bir maşın işi var,
Nə hissə, nə detal var.
Burda giliz, qurğuşun,
Burda barıt, metal var.
Yığ gecə-gündüz desən,
Yığ nə qədər istəsən.
Özün də ki, təkcəsən,
Hər bir tərəf çöl-çəmən
Göydə eşşək arısı,
Vız-vız vızıldayırdı
Yerdə Horst güllələri,
Yığib bir-bir sayırdı.

Tapdığı güllələri
Yığdı ən çantasına.
Pencəyini çıxartdı,
İsti olmasın ona.
Yüz-yüz güllə yığsa da,
Yox, az idi, az idi,
Köynəyini çıxarıb
O qazıdı, qazıdı.
Aydındı yer, asiman,
İşıqdı, nurdu hər yan.
Kainat güllələnirdi.
Horstun boğazındakı
Xaç nişanı bayaqdan
Yellənir, yellənirdi.
Osa hey işləyirdi.
Bir yekə ağcaqanad,
Qonub bayaqdan bəri,
Tüklü sinəsi üstə,
Horstu hey dişləyirdi.

Harda isə qatarlar,
Keçirdilər qatarla.
Yekə-yekə şəhərlər
Dolub-boşalırdılar.
Hey axşamlar-səhərlər.
Adamlar işləyirdi,
Çəkiç də əllərində,
Kömür tunellərində,
Filiz tunellərində.
Burda isə genişlik,
İşıq dalğalarında,
Üzür hər dərə, hər dik.
Horst əlində bir yana,
Atdı dəmir kürəyi.
Uzandı torpaq üstə,

Rahatlandı kürəyi.
Rahatlandı ürəyi.
Göy ot təri burnunun
Doldu deşiklərinə.
Bir qartal qanad çalıb
Qalxdı göy üzərinə.
Yumdu kirpiklərini
Şirin yuxu bir anda,
Bir rahatlıq, bir sükut,
Dolaşdı varlığında.
Yuxusunda gördü ki,
Minib bir qayığa o.
Çıxıb yeni səfərə
Yol alır uzağa o.
Üzür qəmli, narahat,
Duyğulardan uzağa,
Üzür dərdli, kədərli,
Qayğılardan uzağa.
Üzür zaman bilmədən,
Üzür ölçü bilmədən,
Üzür məkan bilmədən.
Üzür boş bir limana
Qədim, köhnə bir yerə
Bizim eradan əvvəl
Yaranan ölkələrə.
Orda mavi üfüqlər,
Sakit, səssiz şəfəqlər.

Fırlandı Yer kürəsi,
O da geriyə döndü.
Bayaqdan topladığı
Güllə yerinə döndü.
Nə qədər güllə vardı
bu «qəbirdə» istəsən,
Nə çeşiddi istəsən,
nə qəlibdə istəsən.
Gedək, uzun güllələr,
Yastıburun güllələr,
Gah əyri, düz güllələr,
Sakit, səssiz güllələr.
Açılmayan güllələr,
Atılmayan güllələr:
Əkiz bacılar kimi
Bir-birinə oxşayır,
Necə də indi onlar.
Gör nə səssiz durublar.
Horstun əlində onlar.
O biri çantası da
Doldu, yenə qazıdı.
Dizə qədər torpağa
Girdi, yenə qazıdı.
Horst necə zirək imiş,

Horst ilk dəfə kəşf etdi.
- Bu lazımsız güllələr
Demək çox gərək imiş!

Hər gün işdən gələn zaman,
Birayaqlı qonşusunu
görür German.
Görür Kurtu skamyada
oturan tək.
Bir qıçını atıb-tutur
əsən külək.
Bombaların dağıtdığı
yerlərdə bax,
dava-dava oynayır
neçə uşaq.
Horst sümürür siqarını
dönə-dönə.
- Skamyada oturmuşam, qonşu,
- Bəli, hər gün otuturam,
German, burda.
Nə eləyim, oturmayım,
axı, bir də –
horst ah çəkir, - sən
görmüşdün gəncliyimi,
Onda dümdüz
dayanardım süngü kimi.
Çəkmələrim səslənəndə
yer əsərdi,
Dayanmazdım, qar döyərdi,
yel əsərdi...
- Sağa yeri!
Yeriyərdim.
- Sola yeri!
Yeriyərdim.
Bütün günü yüyürsəm də
az bilərdim.
Səhər vaxtı, axşam çağı
Yeriyərdim,
Tapdalayıb düzü,
dağı, yeriyərdim.
Titrəyirəm o günləri
salıb yada.
Hələ durur ayaq izim
Avropada.
İndi isə bir qıçım yox,
Oturmuşam,
Bir qüvvətim, bir gücüm yox,
oturmuşam...
Sonra yenə papirosunu
sümürdü Kurt,
Acıq ilə, qəzəb ilə
tüpürdü Kurt.

- Bilirsənmi, heç nələri
düşünürəm.
Ən birinci ölənləri düşünürəm.
Vaxtsız gedən anaları,
uşaqları düşünürəm.
Sonra isə siz sağları,
düşünürəm.
Mən özüm heç
Görürsən də, yarımcanam...
Yəni mən də heç insanam?!
Nə dəhşətlər görüb gəldim,
duyub gəldim!
Bədənimin yarısını
Mən Valdayda qoyub gəldim.
Hərdən, gecə yuxularda
uçuram mən.
- Ura! – deyib, irəliyə
qaçıram mən.
Ayaqlarım, fəqət mənsiz
yüyürürlər.
Yanır torpaq, yanır dəniz,
yanır şəhər.
Gah göylərdən yıxılıram
aşağıya.
Yanır dəniz, yanır çəmən,
yanır qaya,
Qapı, baca, həyəət-bağça
alovlara bürünürlər.
Mənim qoltuq ağaclarım
od içində görünürlər.
Oyanıram həyəcanlar
ürəyimdə,
Giziltilər dolaşdıqca
kürəyimdə.
Bilirsənmi
haradayam?!
Görürəm ki,
Bombaların dağıtdığı
çaladayam.
Pal-paltarım bir tərəfdə,
çarpayım da bir
tərəfdə.
Çala xəlvət,
özüm də tək.
Çarpayıya söykənmişdir mənim
qoltuq ağaclarım.
Mebelin bir əşyasıtək
Oyananda görürəm ki,
sübh açılır,
küçələrə nur saçılır.
Uzanıb öz yatağımda
düşünürəm

Ürəyimə axır dərd, qəm...
Düşünürəm, bəlkə qıcsız doğulmuşam.
Bəlkə qıcsız böyümüşəm.
Horst çiyinə vurub Kurtun deyir:
- Burax!
Nə etsən də bir qıçın olmayacaq.
Kurt qışqırır: - Horst,
itməyib ayaqlarım,
Tez özünü düzəltdi o,
Taxta qoltuq ağacını
sol tərəfə
uzatdı o.
- Horst, sən tində
bir seyr elə,
Dava-dava oyunuyla
Məşğul olan uşaqları...
Horst, başa düş, anla məni,
İtib-batan ayağımdır
onlar mənim.
O körpələr böyüdümü?!
Onları da bizim kimi,
Bürüyərək şinellərə.
Qovacaqdır həmin yerə
Onlarda da insan hissi
boğulacaq.
Neçə təzə feldfel
doğulacaq,
Axşam-səhər
Onlara da:
- Sağa dönün,
sakin olun,
Sola dönün –
deyəcəklər.
Onları da bizim
kimi nahaq yerə,
Atacaqlar qanlı-qanlı
döyüslərə.
Dağılacaq, əl-ayaqsız
Qalacaqdır
Təzə Horstlar,
Təzə Kurtlar.
Ölkələrə-obalara düşəcəkdir
qırğın-talan,
bircə anda kül olacaq
Rudi balan,
Od tutacaq göylər, yerlər.
Yerlə yeksan olacaqdır
kənd-şəhərlər.
Onda qoltuq ağacı da
olmayacaq,
İnsanlardan
xatirə də

qalmayacaq.
Çox ölkələr məhv olacaq,
devriləcək,
Canlı bəşər kölgələrə
çevriləcək.
Horst, başa düş dediyimi.
- Söyləyirəm dönə-dönə
Horst, başa düş,
bax iki vur
iki kimi,
atəş dönür əvvəl-axır
özünün son mənzilinə
bilirsənmi, heç nələri
görürəm, Horst!
Atdığım o güllələri
görürəm, Horst!
Onlar, demə, qayıdırlar.
Düz üstümə qayıdırlar.
Bir bax, qoltuq ağacıma,
bir gör, hələ dayanmışam...
keçən hərbin yaratdığı
bir heykəlmə dayanmışam.
Siz anlayın, duyun məni,
Şəhərin ən gur yerində
Pyedestala qoyun məni.
Qoyun məni pyedestala,
nə ər kimi, nə mərd kimi.
Qoyun məni pyedestala
keçən hərbin yaratdığı
bir dörd kimi.
Döysün məni yağış, külək,
Durum orda vuruşlardan miras qalan
bir əyani vəsaitək,
dözmür ürək, duyun məni.
Siz aparın bizim hərbi komissarın
Stolunun lap üstünə
qoyun məni.
Milyon-milyon faciəyə
mən şahidəm.
Döyüşlərdən miras qalan
bir əyani vəsaitəm.
Kurt sözünü bitirərək
sonra sakit oldu bir an,
gözlərində coşub-daşdı
dərya boyda qəm kədəri.
Günəş batdı, yaddaş çıxdı
toranlığın
arasında.
Horstun isə
qurşunları yanında idi fikirləri.

Arvadı Lotta, oğlu Rudi

uyuyan kimi,
Gümüş ay göydən çıxıb
seyr edəndə aləmi.
Uzun gecələr boyu.
Yığdığı güllələrdən
Qurğuşun əridər o.
Dəmir qabıqlarından
bir-bir çıxar güllələr.
Çevrilib gümüş
suya axar-axar
güllələr.
Ləyənə töküləntək
ağır buza dönələr.
Ağır ağ qurğuşunlar
axır buza dönürlər.
Horst durub seyrə dalar,
tamaşadır?
Tamaşa,
Dərin yuxuya gedir
bütün ev
başdan-başa.
Tək qoltuq ağacları
bu gecə yarısında.
Divarın o üzündə?
divarın arxasında.
Hay salıb, cırıldayıb
fəryad edirlər elə.
Kədərli quşlar kimi
nəğmə ötürlər elə.
Horst yaman işləyirdi,
Horst yatmamışdı,
Düşünürdü ki, Kurtun
Qoltuq ağaclarını
təmir etmək gərəkdir.
Qurşun da navalçadan
dağılır, tökülürdü.
Horstun kefi açılır,
Horstun
üzü gülürdü.
Vurulmuşdu əriyən
qurşunun səsinə o.
Yamanca öyrənmişdi
təzə peşəsinə o.
Düşünürdü səhrada
Çoxdur hələ güllələr,
Bəlkə otlarla birgə
bitir elə güllələr...
bəlkə də keçmişlərdən
bir nişanə qalıbdır.
Ləpədən onları
sahilə çıxardıbdır.
Qara-qara buludlar göydə

yırğalanırdı
Yerdə Reyn çağlayır,
coşur, dalğalaşırdı.

Hərdən rahatlanırdı
silib alınından təri,
Sonra yenə qazıyır,
torpaq eşələyirdi.
Birinci dəfəydi Horst
uzun illərdən bəri
Özünə işləyirdi.
Amma bir kərə,
Lal sükut edəndə
Səssiz çöllərə,
Külək kövsənləri
yırğalayanda,
Səhradan bir insan
çıxdı bu anda.
Özü də nişəngah olan
Yerdəcə,
Bu necə insandı doğrusu,
necə,
Nə əlləri vardı,
nə gözü vardı,
Nə də ki, yaşını
bilmək olardı.
Keçib səngərləri səssiz-səmirsiz,
Üstünə hədəf tək
yeriyirdi düz.
Atəş meydanına çatanda,
fəqət,
Yeriyən adamın özü göründü,
Göründü o yeriş, o boy,
o qamət,
Qırışmış sifəti,
gözü göründü.
- Salam, söylədi o,
sonra torbadan,
Əyilib güllələr götürdü
ancaq,
Belə düşünürdüm,
belə bir zaman,
Bivec, gərəksizdir
bu yerdə torpaq.
Hər tərəf atəşgah,
Hər tərəf səngər,
Axı belə yerdə
nə ola bilər?!
Əkin yox, biçin yox,
nə olar burda,
Fəqət məhsula bax,
məhsula, burda,

gör nə qədər çoxdur,
necə ağırdır?!
Elə bil göylərdən
qurşun yağıbdir.
«-Sən öz yolunla get, -
acıqlandı Horst.
Belə zərbə ilə yerə
sancdı Horst!
Ucadan dilləndi
gümüş Xristos,
- Olmaya zarafat
edirsən, ay dost?!
Horst dedi: - Zarafat
eləmirəm mən,
- Buyur, yolunla get,
hara gedirsən.
- Gəl köhnə dostuna
baxma yad kimi.
Bax, bu qurşunları
bir vaxt,
bir zaman,
Səninlə hər an
Bir yerdə qaynadıb
Əritmədikmi?
Horst dolub-boşaldı
Durdu mükəddər...
Köhnə xatirələr
təzələndilər.
Otuz dördüncü ili
xatırladı o.
Zavod... patron sexi,
ağır qurğuşun.
Əriyir çay kimi
axır, tökülür,
Dəzgah fısıldayır, çarxlar yüyürür.
Soyuyub küləklər
Donur qurğuşun,
Güllələr yığılır
Hey qoşun-qoşun
Gümüş Xristos da
tər içindədir.
Köynəyi yamyaşdır,
yaman gündədir.

Artdıqca güllələr
hər qış, hər bahar.
Atəş meydanları
çoxalırdılar.
Bəli, bax bu sayaq,
elə beləcə,
Dünyanın başında

tufan əsirdi.
Dava gizli-gizli
ellər gəzirdi.
Sonra yer üzünü
yandırmaq üçün,
Yüz kəndi, şəhəri
doldurmaq üçün.
Bəli, bax bu sayaq
hər gün, hər gecə,
Qoca Almaniya
elə beləcə,
İçindən od tutub
Alovlanırdı,
Yüzlərlə kommunist
oda yanırdı.
Dəzgah dalında da
açsa səhəri,
Heç nə duymayırdı,
Görməyirdi Horst:
Nə qədər ağırdır
onun əlləri,
Nə qədər qanlıdır-
bilməyirdi Horst.
Ona nə vardı ki,
iş işdir, canım,
Təki pul çox olsun,
dolsun planı...
İstər patron sexi olsun,
nə fərqi?
Ya makaron sexi olsun,
nə fərqi?
Dəzgah heyvan kimi
fısıldadıqca,
Güllələr çıxırdı
hey qucaq-qucaq.
Güllələr çıxırdı
hey harın-harın
Bütün raketlərin,
pulemyotların
Babası, nənəsi xırda
güllələr

Bəli, düz altı ilə
elə bu təhər,
zəhmət çəkdi Horst,
Güllə hazırladı
güllə əkdə Horst!
O güllələr ki,
Bir yağış təki,
Kiyevə, Brestə töküləcəkdə
Liverpul odlanıb
Söküləcəkdə

Açılan səhərin
toranlığında,
Adamlar gəzirdi
qoca cahanda,
Bax o insanları
çox çəkməyəcək,
həmin bu güllələr
güllələyəcək.

Hələ çox torpaqlar
əzilməmişdi,
Kurtun bir ayağı
kəsilməmişdi.
Hələ Horsat özü də
bilmirdi nə var,
taleyin əlində
sıxılmamışdı,
Düşəndə bombalar,
düşəndə toplar,
Qorxudan torpağa
yıxılmamışdı.
Gözündə hərislik,
əlində alov,
Hələ yad yerlərə
soxulmamışdı.
O hələ cavandı,
hələ gözəldi,
Avarlı qayıqla
Reyin gəzərdi.
Yanında Marisi,
ilk sevgilisi,
Hələ yadındadır
o qızın səsi,
Fikrindən
getməyib o qayıq, avar,
Nəğmə deyərdilər,
oxuyardılar.
Necə xoşbəxt idi,
necə o illər.
Həm onu sevəni
vardı cahanda,
Həm də ki, zavoda
götürmüşdülər.
Lap indiki kimi qalır
yadında,
Onunla yan-yana
Hans işləyirdi.
Özü də hər sözü
açıq deyirdi.
Deyirdi: - Elə bil
bu patron sexi,
Makaron sexidir,

makaron sexi.
Hər gün işdən sonra
Horsta deyərdi,
Yarızarafatla,
asta deyərdi:
- Əlini, çatdınmı evə,
sabunla,
Hans, tüstü iyi var
qurşun ha...
Bu Hans lap qəribə
bir insani idi.
Ona düz danışmaq
nir nöqsan idi.
İşdən çıxardılar
düzlük üstündə.

Nə qədər yağışlar
yağdı o gündən.
Yağdı düz şəhərə,
min-min səngərə,
Dəmir papaqlara,
çirkli əllərə.
Yağışla vuruşdu
nə qədər ölkə,
Yağdı nalə ilə,
qan ilə birgə.
Tutdu yer üzünü,
duman, çən, yağış,
Yağdı qırx beşinci
iləcən yağış.
O isə sağ qaldı,
ötübdür illər.
Özüyçün yaşayır
elə birtəhər.
Olub keçənləri
salmayır yada
Bir də bundan
axı, ona nə fayda?!
Xırda bir varlıqdır,
kiçik bir adam,
Çoxları adını
unudub tamam.
Onsuz da əlillər
sağalmayacaq,
Ölənələr danışır
dınməyəcəkdir.
Nə onun dostları,
nə də anası,
Təzədən dünyaya
dönməyəcəkdir.
Həftələr ötürdü,
aylar gedirdi.

Horst belə həyata
vərdiş edirdi.
Bax, bu da ki, Hansdır,
yaman qocalıb,
Üzündə qırıqlar
Yurd-yuva salıb,
İllər ötüşdükcə
ağarıb başı,
Bəli, həmin Hansdı,
zavod yoldaşı,
Deyərdi: - Elə bil
bu patron sexi,
Makaron sexidir,
makaron sexi.

Keçib oturdular
göy otlar üstə.
- Necəsən, köhnə dost?
- Sağam, görürsən.
Zarafat edirəm,
Deyib-gülürəm,
Fəqət vaxt da olur
ağlayıram mən,
- Həyat birtəhərdir? –
tüpürdü yerə.
Hərdən qayıdıram
qanlı illərə,
Bir gün necə oldu
gördülər məni,
Hərbi məntəqəyə
sürdülər məni,
Dava paltarını
geyindirdilər,
Dəbilqə verdilər,
tüfəng verdilər
Getdim cəbhələrə, getdim
onda mən,
Gördüm Varşavanı
qızıl qanda mən.
Gördüm ki, düz keçib,
dağlar aşmışıq.
Gördüm Moskvaya
yaxınlaşmışıq.
Düşündüm az qalıb
Qələbəmizə,
Fürrer-allahımız
arxadır bizə.
Amma bir kərə,
Bir bomba atdılar
bizim səngərə,
Titrətdim...

gözümdə qaraldı Aləm,
Gördüm ayılarda
əsir düşmüşəm.
- Sən necə?
sonacan vuruşdun, yəni,
Horst əzdi çəkməylə
Siqaretini
Əlini gəzdirdi
gicgahında o:
budur doğrusu.
Vuruşdum, çarpışdım
lap axıracan
Hans dedi:
- İncimə, axmaq adamsan.
Horst dedi: - Bəs borcum,
əsgəri borcum,
Mən də sənə kimi
edə bilərdim.
Tullayıb gülləmi
avtomatımı
Düşməyə Əsir də
gedə bilərdim.
Mən qorxaq deyiləm
bilir bu Aləm
Axı, mən almanam,
axı əsgərəm.
Hansın rəngi qaçdı,
hirsin uddu o.
Xırda güllələri
atdı-tutdu o.
Baxdı üfüqlərə
qürub...göy dərin,
Əks-sədasını
həmin sözlərin
Qürubdan dinlədi
O neçə kərə...
- Mən əsgərəm
- Yx, mən əl qaldırmadım,
Fərqi də varmadım.
Yol birdi... tabe olmaq.
Qarşında durantək, bax,
Durmuşdum qabağında.
Qışın soyuq çağında.
Heç onun gözləri də
Dəymirdi gözümə.
Təkcə sərt baxışları
Bir ölüm hökmü kimi
Zillənmişdi üzümə.
Bir də ki, avtomatın
Köksümdəydi lüləsi
Düşündüm lap indicə,
Öləsiyəm, öləsi.

Qırx birinci sənədə
Bir polyak ölən kimi
Böyük Lukda bir sovet
Əsgəri bir andaca
Yerə gömülən kimi
Onlar da mənim kimi
Göyə əl qaldırmadı.
Düşünüb-daşınmadı
Vaxtları da olmadı,
Əsgər idim, işim çox,
Yadımdadır, onda mən,
Keçib getdim tələsik
Cəsədlər üzərindən.
Bəli, köksümdə idi
Avtomatın lüləsi.
Düşünürdüm indicə
Öləsiyəm, öləsi.
Atəş açmadı amma,
Dedi: - Düş qabağıma,
Tez düşdüm qabağına
Qıçlarım bir-birinə
Dolaşdılar elə bil.
Odlanan kürəklərim,
Göz açdılar elə bil.
Qurub edən günəşi
Kürəyimlə görürdüm
Boynumdakı milçəyi
Kürəyimdə görürdülər.
Elə bil insan deyil,
Yuxuydum, xəyal idim,
Mən sükutdan sakitdim,
Mən sükutdan lal idim.
Bir addım, iki addım,
Beş addım, altı addım,
Bilmədim hara gəldim,
Bilmədim hara çatdım.
Birdən «Dayan!» söylədi,
Lap ucadan söylədi
Dondum... yerimdə durdum.
Dedim daha sonumdur,
Dedim yetişdi əcəl,
O dedi: - Qabağa gəl
Dedim yəqin istəyir,
Nişan almaq sinəmi
Düşündüm lap indicə
Odlayacaq sinəmi.
Birdən gözümü açdım,
Lap məttəl qaldım, çaşdım,
Gördüm ki, əyləşibdir
Bir kiçik daşın üstə.
Qara çəkmələrini
Düzəldir asta-asta.

Mənə elə baxır ki,
Sanki düşmən deyiləm
Bir addım, iki addım,
Üç addım atdım bu dəm.
Lap kəsildi kələyim
Dedim yəqin indicə
Odlanacaq kürəyim.
O dedi ki: - Daha sən,
Qayıt hardan gəlmisən.
Avtomat lüləsiylə
Şərqi göstərdi mənə
Sakit baxışlarından
Varlığım yandı yenə.
Durmuşdum dəli kimi,
Ölüm heykəli kimi.
Sanırdım ki, qarşıda
Durur qaya-uçurum
Sanırdım ki, qarşıda
Bütün yollar uçulur.
Geri dönmək?
hayana?
Bir qar, bir də kül
yığıb
Sanırdım bu cahana
Bilirdim ki, qabaqda
Nə yurd var, nə ocaq var.
Nə bir balaca guşə,
Nə bir dolanacaq var.
Mən insandım, amma ki,
Qaçırdım insanlardan.
Mən insandım, amma ki,
Kölgəyə dönmüş insan.
Yanan kəndlərin külü
Minadan qorxuluydu.
Mən insandım, amma ki,
Ev-eşik gəzməyirdim.
Bu da insan yoluydu?
Gedirdim ürəyimdə.
Həm qorxu, həm də inam,
Düşünürdüm hardasa
Bir alaya tuş gəlib
Bir dəstə tapacağam.
Amma qorxu, vahimə,
Üzürdü ürəyimi.
Bu sayaq qorxmamışdım
Düzü, buraya kimi.
Ağlım tamam çaşırdı
Ayağım dolaşırdı.
Gedirdim, dayanırdım,
Buz üstündə yanırıdım.
Birdən səhərə yaxın
Xoruzlar ban verdilər.

Xoruzlar bu banını,
Mənim ayaqlarımın
Düz altından verdilər.
Xoruzlar ban verdilər,
Torpaq altdan verdilər.
Düşündüm ki, dəliyəm,
Burda xoruz nə gəzir,
Qara bürünüb aləm,
Burda nə toyuq damı,
Nə ağac, nə taya var.
Durduğum yer bomboşdu
Döyüş meydanı kimi.
Xoruzlar hardan banlayar?!
İndə nə var, o zaman
Nə ağlaya bilərdim
Nə də gülə bilirdim.
Elə soyuq idi ki,
İçalatım da buzdur.
Qardır elə bilirdim
Mənə elə gəlirdi.
Donub büsbütün aləm,
Mənə elə gəlirdi.
Mən bir buz lüləsiyəm
Xoruzlar oxuyurdu:
Bu səs hardan gəlirdi?
Elə bil ki, ban səsi,
Qəbirlərdən gəlirdi.

Başımı yuxarıya
Azca qaldıran kimi,
Tüstü-duman qarşımı
Kəsdi bu çantan kimi.
Heç bilmirəm nə zaman,
Süründüm ona sarı,
Tüstü damına sarı
Necə xoşlandım onda.
Çimdik, yaşlandım onda.
Tüstü sakit baxırdı
Onun ağ ətəyindən
Kiçik çaylar axırdı.
Bədənim isti idi,
Günəş çıxırdı yenə,
Hər tərəf tüstü idi.
Üzümə qapını bir qadın açdı,
Birdən tir-tir əsdi, rəngi də qaçdı.
İtirdi özünü, bərk çaşdı qadın,
Sanki vəhşi ilə rastlaşdı qadın.
Yazıq elə bildi avtomatlıyam,
Evin bir küncünə qısıldı tamam.
Tək elə gözləri işıldayırdı,
Körpə balaları mışıldayırdı.
Horst birdən

Bax, orda qaldırdım əllərimi mən,
Bax, o zirzəmidə, bəli, bax onda.
Donmuşdu soyuqdan dil-dodaq onda.
Sonra kimlər isə durub gəldilər.
Məni bəziləri ölü bildilər.
Bir qoca yadımda qalır bu gün də,
Bir çəkiç dəstəsi varlı əlində.
Sürtdü əlləriylə qulaqlarımı
Tərpətdi buz tutmuş ayaqlarımı.
Sonra da söylədi əyləş bir görək.
Əsgər borcu haqda özün de görək.
Nə sayaq mən dinə bilərdim, ay Horst:
Mən necə düşünə bilərdim, ay Horst!
Sən də olsa idin özümə gəldim-
Nə gördüm, gözüm baxan gözləri
Tamam hədəqədən çıxan gözləri.
İntiqam almayan insanlar ancaq
Bu cür baxar ancaq, dayanar ancaq.
Günahkar bu işdə Hitlerdir dedim,
Mən adi əsgərəm, axı nə edim.
Özüm də bilmədim yolumu azdım.
Ev yıxmaq, qan tökmək arzulamazdım.
Düz sözüm şillətək məni döyürdü
Axı onda.
qarşılarında.
Mən idim əyləşən, Hitler deyildi.
Gör necə qayğıma durub qaldılar.
Məni yedizdirib yola saldılar.
Hara gedə idim? Yenə qarşıda
Obalar, şəhərlər düşürdü oda.
Bilsəydin, nə qədər sevindim, inan,
Əsir alayına düşdüyüm zaman.
Bizə bel verdilər, çəkiç verdilər,
Onlaar uçulmuş ev göstərdilər.
- Uçurduqlarınız gözləyir sizi,
- Tikin! – söylədilər sökdüyünüzü.
İndi mən deməyim, özün söylə bir.
Ya bunu deməyin mənası varmı?
Odlə, atəş ilə uçulan şeyi,
Çəkiçlə, bel il qurmaq olarmı?

Gəldim evimizə
gördüm ev hanı,
Tamam sökülmüşdü
daşı, tavanı
Qarğalar gəzirdi
uçan bərbadı ,
Nə oğlum var idi,
nə də arvadım.
Sən də ki, bayaqdan
hey dönə-dönə
Əsgəri borcumdan

deyirsən mənə,
bilmirəm sən duyur,
ya duymayırsan.
Mən buun anlayıb
Bilmişəm, ay Horst.
Nə qədər insanlar
öldürmüşəmsə,
Özüm də o qədər
ölmüşəm, ay Horst!
Onlara borcluyuq
həyatımızı.
Bütün arzumuzu,
muradımızı.

Hərdən otağında
tək oturanda
Yadıma o anlar,
haraylar düşür.
Bizə zirzəmilər,
nəmli səngərlər
Onlara işıqlı
saraylar düşür.
Qanımız axsa da
borcluyuq yenə.
Canımız çıxsada
Borcluyuq yenə.
Sən özün bilirsən.
mən deyirəm ki,
Çox evlər odlayıb
yandırmışam mən.
Sən özün bilərsən,
yada düşəndə,
Utanıb ölürəm
əməllərimdən.
Şəhərlər, obalar
adlamışam mən.
Benzinlə körpələr
odlamışam mən.
Qalıb meyitləri
ağ qarın üstə.
Cəsədlər çoxalıb
dərədə, düzdə,
Niyə yaşayırıq,
biz ölək gərək.
Diriykən məzara
gömülək gərək.
Sən elə bilmə ki,
igidik, nərik,
Qorxaq adamlarıq,
Bic tülkülərik.
Horst dedi: - Qışqırma,
qışqırmaq olmaz.

Hans dedi: - Bağışla,
kobudam bir az.
Baxdı dəhşət ilə
neçə kərə o.
Yovşanlıqda olan
güllələrə o.
O elə sandı ki,
yovşan deyil bu.
Bir yanar tonqaldır-
alovlu-odlu,
Güllələr açılır
Dərədə, düzdə,
Körpələr yıxılır
ağ qarın üstə.

Siz elə bilirsiniz
Susur həlak olanlar?
Xeyr, daim çağırır,
Haray salırlar onlar.
Acıyırlar bizlərə.
Qalanlara yanırırlar,
O zaman ki, gecələr
Yuxu getmir gözlərə,
İnsanlara yanırırlar.
Onların heykəlləri
Olur canlı bir insan.
Bütün bəşəriyyəti
Oyadırlar yuxudan
Görünməz əllər ilə,
Alovlu dillər ilə,
Ölənələr istəyirlər
Ömürlər gözəl olsun.
Bu boş qitəli dünya
Onlara heykəl olsun!

Bu nəhəng Yer kürəsi
Bu böyük, qoca cahan.
Kiçilib qlobustək
Raket sürəti ilə.
Uçur, uçur durmadan
Ayaqyalın bir qadın
Gəzir Yer kürəsində
Dəhşətlər yaşadır o,
Yox, yox qadın deyildir.
Ötən qanlı davanın
Canlı yaddaşdır o.
Bir an aram olmayır,
Vüqarla addımlayır,
Aləmi səsləyir o.
Qırır bütün sədləri,
Sədləri, sərhədləri
Nə çağırış gözləyir,

Nə dəvət istəyir o.
Gah onun gözlərində
Bir dul qadın həsrəti
Gah da baxışlarında
Anaların möhnəti.
Başındakı yaylığı.
Dəyişin, tez-tez onun
Üstündə naxış kimi.
Min dildə söz yazılır,
Gah yaylığın yerində
Döyüşən ölkələrin.
Bayraqları asılır.
Bayraqlar yanır, sönmür,
Bayraq Fransanıdı,
Sonra İngiltərənin...
Polşanın, İsveçrənin
Bayraqlarına dönür.
Onlar da dəyişir, bax,
Bizim Sovet elinin
Zər saçaqılı bayrağı
Sönmək bilməyir ancaq.
O, hünər bayrağıdır,
O, zəfər bayrağıdır.
Döyüşlər bayrağıdır!
Gedir, bir ana gedir,
Gedir, bir qadın gedir.
O mənim həyəcanım
İlhamım, kədərimdir,
Sərhədləri adlayıb,
Ölkələrə yetir o.
Dünyanın taleyi üçün
Narahatdır, gedir o.
Gedir sülh sorağında.
Heç əllər, abidələr
Baş əyir qabağında.
Ona qulaq asırlar.
Qəbristanlar, məzarlar.
Volqadan La-Manşadək
Hər şey dilə gələrək,
Ona salam verirlər.
Düz Reyni göstəririlər.
Göstəririlər birbaşa.
Qisas işıqlarını
O gedir, addımlayır
Pozmadan vüqarını.

Yanır Reyn işıqları,
Yanır zülmət içində.
Gör necə pis yanırırlar
Laqeyd-laqeyd yanırırlar.
Qan-qan deyən kəslərin
Yanır torpaqlarında.

Silah çalalarının
Soyuq otaqlarında.
Bombalar cücərilər,
Reyn ətrafında yenə,
Od, atəş, müharibə,
Ölüm-qan becərilər.

Gecə olsa da yarı
Hələ Horst yatmamışdır.
Otağına səpilib
Qurşun qırıntıları.
Qurşunlar yumru, ağır
Tərəzi daşı kimi
Saat üçün keçibdir
Yatmaq vaxtı deyilmi?
Tezdən altı tamamda
Yuxudan dursun gərək.
Arvadı onun üçün
Buterbrod bükəcək,
İşə aparmaq üçün.
Elə bu vaxt, bu anda,
Bir adam görünür
Horstun otaqlarında.
Horst titrəyir yerində
Nəfəs alır dərindən.
Var səsiylə çığırır:
- Kimsən, nədir de adın?
- Gələn deyir ucadan:
- Bəs məni tanımadın?
Anayam, ayaqyalın,
Elin göz yaşı mənəm,
Keçən qanlı davanın
Canlı yaddaşı mənə
- Russan? Nə istəyirsən,
Söylə, sən məndən axı?
Heç zaman Rusiyada
Olmamışam, mən axı.
Yüz-yüz güllələdiyin
Oğul-qız anasıyam.
Mən polyak, serb anası,
Fransız anasıyam.
De, kim məni görməmiş,
De, kim məni tanımır?
Gəl, gəl gecələrim,
Gəl, gör həyəcanımı.

Birdən çiyinlərindən
Neçə elin, obanın
Bayraqları asıldı.
Yüz dildə söz yazıldı
Horst düşündü, nə işdir?
Tez-tez səsi dəyişdi.

Baxışları dəyişdi,
Milliyyəti dəyişdi.
Təkcə onun üzündə
Dəyişməyən kədərdir
Gözündə mil onların
Yası, ağrısı, dərdir:
Bir də ki, dəyişməyən
Odlu göz yaşlarıydı
Baxırdı, Yaddaş ana.
Horstu qorxuya salan
Odlu baxışlarıydı:
- Mən sənin öldürdüyün
İgidlər anasıyam.
O nakam gedənlərin
Hər zaman anasıyam,
Eşitdinmi, qəlbimdə
İndi nələr yaşayır?
Yer üzünə səpilən
Faciələr yaşayır.
Yaddaş ana coşurdu
Kin, qəzəbə dönürdü.
Hakim kimi danışır,
Şahid kimi dinirdi.
- Horst, bu yuxusuzluğum
Gözlərinə tökülsün.
Qanlı-qanlı səhərlər
Baxışında sökülsün.
Ellərin kin-nifrəti
Gəzir haçandır səni.
Gündüz də yuxulasan,
Oyadacaqdır səni.
- Mən sınavi əsgərəm,
Axı, davaya görə.
İttiham verməyirlər
Sınavi əsgərlərə.
- Yox, yox bu məhkəmədən
Qaçmaq olmaz asan, Horst!
Yox, ittiham edirlər,
Yox, yox yanılmısan, Horst!

Unudulmuş illərin
Qara dumanlığından.
Otağına bir güllə
Gəlib girdi bu zaman.
- Səninkinəm, - dedi, - mən,
De görək, nə deyirsən?
Neçə ömür məhv edib,
Neçə qəddi əymişəm.
Gözlərindən yol alıb,
Hədəflərə dəymişəm.
Gəldi, biri, ikisi,
Beşi, on beşi ... yenə ...

Otağında güllələr
Söykəndi bir-birinə.
Dağılıb səpələndi
Şkaf üstə güllələr,
Çeşid-çeşid güllələr
Stol üstə güllələr.
Dəstə-dəstə güllələr.
- Səninkiyik, - dedilər.
Çəkinmə zərrə qədər,
Bizi bir vaxt sən atdın,
Biz yanına gəlmişik.
Atıldığımız yerin
Ünvanına gəlmişik.
Biz yanına gəlmişik
Düz yanına gəlmişik.
Sus, yanına gəlmişik!
Atıldığımız yerin
Ünvanına gəlmişik!
De, qanlı əllərlə
Azmi evlər yıxmışıq?
Zülmətlərdən gəlmişik,
Məzarlardan gəlmişik.
Bədənlərdən çıxmışıq,
Biz!
Biz!
Sənin atdığıın
Ağılsız güllələrək.
Tanımasan bu saat
Biz səni güllələrək!
Ömrünü kül edərək
Horst qışqırdı,
- Yalandır!
Görməmişəm siz mən
Fəqət gizilti keçdi
Nədənsə bədənindən.
Tez yerindən atıldı...
Baxdı oğlu, arvadı
Şirin-şirin yatırdı
Çöldə yağan yağışdı
Demə, pəncərəsini
Döyəcələyən yağışdı.

Yağış yağır yağışlar
Yağır, Horstun elə bil.
Ürəyinə yağışlar.
Əsəbinə yağışlar.
Ay ağlayan yağışlar
Tez-tez yağan yağışlar.
Bulud niyə qışqırır?
Elə bil göy zarıyır,
Elə bil yer hıçqırır
Küçələr nə səslidir?

Yağışların fəslidir...
O cumdu pəncərəyə
O gəldi lap yaxına.
Birdən addım səsləri
Doluşdu otağına.
Ona tanış addımlar
Gecədə səslənirdi.
Şose boyu addımlar
Necə də səslənirdi!
Addımlar, od addımlar!
Səsli, kobud addımlar!
Əsəblərdə dinirlər.
Elə bil daş qonurlar
Oğlu qalxdı yuxudan,
Birdən bərk-bərk ağladı.
Rəngi sapsarı Lotta,
Uşağı qucaqladı.
Ordu addımlayırdı
Qopsa da tufan, külək,
Yeriyirdi əsgərlər,
Davadan əvvəlkitək.
Gedirdilər yaraqlı,
Qayıqlar tarım, bağlı
Süngülər göydə hava...
Nizamla gedirdilər.
Alay-alay dalınca,
Dəstə-dəstə dalınca.
Cərgə-cərgə dalınca.
Horstun gəlib gözündə
Xatirələr dayandı,
Bir vaxt Horst da onlartək
Silahlanmış cavandı.
Təcrübəsi az idi
Fəqət iftixarından
Yerə-göyə sığmaz idi.
O da bu cavanlartək
Bir vüqarla gedərdi
Dəstələrlə gedərdi
Cərgələrlə gedərdi.
Alaylarla gedərdi.

Dayan, bu hansı ildir,
Hansı vaxtdır, zamandır?
Yoxsa bəlli deyilmi?
Altmışıncı ilmi?
Əsrin hansı ilidir?
Uzaq otuz səkkizin
Bəlkə də əvvəlidir.
Hitler ölməmiş bəlkə
Bəlkə yaşayır, sağdır?
O dəhşətlər bəlkə də
Təkrar olunacaqdır.

O qanlar, dəhşətlər
Bir də dönəcəyə geri?
Açacaq öz ağzını
Ölüm düşərgələri?
Addımlar, od addımlar
Ürəkləri odlayır
Yer titrəyir, göy əsir
Addımların səşindən
Addımlar addımlayır
Tarixin sinəsindən
Addımlar addımlayır
Bəşər hafizəsindən.

Mən də inanıram, Horst,
Yuxulara o qəddər.
Fəqət hər axşam-səhər,
Eşidilir o yerdə.
Yeni hərbi əmrlər
Görürəm ki, o yerdə
Əsgərlər hələ gedir.
Poema sona çatır.
Onlar əvvələ gedir
O nişangah yerinə
Qurşun, silah yerinə.
Sən ki, yaxşı bilirsən,
Bunlar sənə əyandır.
Ölüm hazırlayırlar
O yerdə nə zamandır.
Keçmiş illərdəkitək
Sənsə durub susursan.
Patron səşindəkitək
Sənsə susub durursan.
Sənin hər addımını
Mən yoxladım, izlədim.
Sənin oda yaxdığıın
Cansız müqəvvaları,
O canlı insanları
Şərə salmaq istədim.
Müqəddəsdir onların
Gülü, məzarı bizə...
Yadigardır onların
Ömrü, baharı bizə.
Mən onların adından
Həyəcan siqnalını
Var səşimlə çalırım
Keçmişlər qayıtmasın:
Dünyaya səş salıram-
Səşim çatır çox elə.
Hansa əl verərəm mən.
Amma sənə, German Horst,
Əl vermərəm, yox, hələ.

Yeqor İsayev
YADDAŞIN ÜFÜQLƏRİ
(poema)

Yanıma bir budu gələr
bu həyata göz açandan.
O düzlərdən keçib gələr
aydan-aya, ildən-ilə.
Sərt küləklər qovmaz onu
gələr, özü gələr ancaq,
Gələr mənim yaddaşımın,
ürəyimin hökmü ilə...
Nə qədər ki, yaşayıram
o həmişə mənimlədir.
Nə qədər ki, yaşayıram
o yolundan dönməyəcək.
Yaddaşımın üfüqləri
birləşibdir orda bir-bir,
Paraşütün dəstəyində
topası birləşən tək...
Uşaq idim... yatağıma
girdi mənim gecə yarı,
həç bilmədim bulud idi,
sehr idi, nağıldı o.
Səhər oldu, ürəyimdə
dindi zəngli qumrovları,
Sonra tutub əllərimdən
məni çölə çağırırdı o.
Get, ay bala ... dedi mənə
addımladı tək-təkinə.
Addımladım qorxa-qorxa
addımladım coşa-coşa,
İlk yollarım sıralandı
ilk çağırım baxdı mənə.
Gördüm dünya bir heyrətdir,
gördüm dünya bir tamaşa.
Gördüm dünya qərar tutub
yer üstündə, yer altında.
Köpəkləri aya hürür
çox qəzəbli bir səs ilə...
gördüm dünya möcüzədir
hər qarışda, hər addımda.
Səf-səf uçur durnaları
öz ecazkar nəğməsiylə...
Bir yol baxdım, min yol baxdım,
heç doymadım əsla ondan.
Bircə anda aldı məni
doğma ana əllərindən,
Uzaqlara dartdı məni,
evimizin kandarından.
Bir tərəfdən bərk tut, dedi

Dalğaları coşan zaman.
Yıxılanda çaşma, dedi,
büdrəyəndə əsmə dedi.
Döyüləndə, əziləndə
bu həyatı duyur insan...
Sınaqlardan keçirirəm
adamları balaca mən
Yüz-yüz əsr gəlib keçsə
elə bu cür qalacağam.
Mən çətinəm, mürəkkəbəm,
mən həyatam, nə bilmisən,
Gərək mənim hər üzümü
gözləriylə görə adam...
May böcəyi gör necə də,
göy otları itələyir.
Mənim canlı əlifbamın
bəhrəsidir, bir bax ona.
O balaca xilqət məni
Fikirlərə sövq eləyir.
Mən dalıram dalğalanan,
bu göy otlar dünyasına....

Çöldə otlar sıxdı yaman,
Çöldə otlar məndən uca.
Yel əsdikcə qurşağımı
döyürdülər sellər kimi.
Otlar çox-çox böyük idi,
hündür idi, mən balaca,
Güllər onda dalğalanıb
axırdılar illər kimi...
Göy gözəldi... amma yeri
Əsla gözdən qoymaq olmaz.
O qarışqa hara gedir,
niyə qaçır durum görüm.
Budaq qırım budaqdan
ovcuma töküm bir az,
Şirindirmi, acıdırmı,
bir dişimi vurum görüm...
Yer birləşir, göy birləşir
nəhayətsiz bu çəməndə.
Hey baxıram söykənibdir
üfüqlərə solum-sağım...
At milçəyi, yol verginən
qara ayı, çəkil sən də,
Daha mənim qanadım var,
daha mən də uçacağam.
Günəş göydən gur tökürdü
göy çəmənələr əmsin deyə.
Toz-torpağı gizlətmişdi
yaşıl otlar öz içində.
Şahmar durub baxırdılar
gülümsəyə-gülümsəyə.

Al lələlər alışırdı
od içində, köz içində...
Birdən döndüm... ilan gördüm,
necə qorxunc görünürdü,
O zəhərli ilan idi,
ya bir parça şırımdımı?
Qıvrılırdı, açılırdı
dayanırdı, sürüşürdü.
Vahiməli, səssiz, sakit,
bir qorxunc ildırım kimi...

O hadisə xatirimdə
qalmayıb ancaq.
Fəqət möhkəm zərbəsini
xatırlayıram.
Yenə yer-göy gül açmışdı
yanırdı torpaq.
O baharın nəfəsini
xatırlayıram...
O baharın rəyihəsi
çəkdi, apardı.
Birbaş məni
Günəbaxan zəmilərinə.
Hara baxsan yaşıllıqda
bəhrədi, bardı.
Günəş yerə öz zərini
səpirdi yenə.
Nəhayətsiz çöllər boyu
addımlayırsan,
Elə bil ki, bürüyübdür
nağıla səni.
Gah yavaşdan, gah da ki,
lap bərkdən, ucadan,
Ana səsi hey səsləyər,
çağırar səni...
Vaxtdır, daha qayıt evə...
sən də gülərək,
yaxşı, yaxşı başa düşdüm...
gedirsən evə...
Necə yəni vaxtdır, qayıt,
vaxtdır, nə demək,
qarşıda da necə uca
təpə var hələ...
Düşünürsən ... yaşıl dondu
o təpələrin
Nəyi pisdir lap o məşhur
Kazbekdən axı.
Aşağıda bir xırda kənd...
havası sərin...
Aşağıda tər çiçəklər...
yandırır, yaxır...

Aşağıda bütün aləm
bürünür tülə.
Aşağıda göy meşələr
gözləyir səni.
Uca boyla ağacların
dalında elə
Bir doğma səs ... evə... evə...
səsləyər səni...
Çöllər isə qoymaz səni
dönəsən evə...
Bu genişlik elə bil ki,
ruha can verir.
En səhraya, çıx təpəyə,
Gəz sevə-sevə...
Bura sənin taleyindir,
duy bu aləmi.
Sən çöllərdə qalxacaqsan,
ucalacaqsan.
Bir gün özün təzə, cavan
biçinki kimi,
Dəryaz alıb, çin götürüb
ot çalacaqsan...

ƏRSƏYƏ ÇATANDA

Xoş bayramdır, təntənədir,
fərəhli gündür.
Ürəyini sıxma əsla,
unut qüssəni.
Otuz doqquz nəfərdilər
Xatirimdəmi
Durna kimi ağ geyimdə
boylu, cüssəli.
Onlar necə bir-birinə
yaraşırdılar,
Sanki sübh sinəsinə
sarımışdılar...
Gedirdilər vüqar ilə
əyilməz, möhkəm
Səhər meyi hər tərəfə
şəfəq yayırdı.
Göy otları əzirdilər
eyb etməz, nə qəm,
Amma güllər əzilirdi
güllər hayıfıdı
Hayıf idi bu gözəllik
yaz ötəcəkdi.
Aylar, günlər
dəyişəcəkdir.
Çəkib ağ-ağ karvanını
gələcəkdi qış,

Tökəcəkdi boran, tufan,
soyuq, qar, yağış.
Güllər tamam solacaqdı,
saralacaqdı.
Bu çölləri qəm gəzəcək
dərd gəzəcəkdi.
Qalacaqdı qar altında
otlar, çiçəklər.
Ellər yenə gələn yazı
gözləyəcəkdi.

Ön sırada yeriyirdi
Stepan Rudyan.
Bu mahalın ən güclüsü,
igidi, əri...
Hələ onun enli, möhkəm
kürəyinə bax...
Tut əlindən, gör necə də yekədir əli...
Addımları geniş işi,
böyükdü yaman
Elə bil ki, gen çəmənlər
köksünə dardı.
Gur kəkili tökülmüşdü
alnına tamam
O kəkili kim görsəydi
heyran qalardı.
Şaqrov onun arxasınca
gedərdi bərk-bərk,
Yaman şeytan adam idi,
dilavər, zirək,
Gedirdilər, göy zəmilər
dağlalanırdı
Nəfəs alıb, nəfəs verib
yeriyirdilər
Gedirdilər, gözlərində
ışıq yanırıdı
Qarşısında ot tayları
görünürdülər.
Sanki dalğa yeriyirdi
dalğaya sarı...
Sanki ürək boylanırdı
qulağı səsdə.
De, tezdirmi qar geyinə
ot tayaları,
De, tezdirmi, xizək gəzə
ağ qarın üstə?!
Sən gələsən öz evinə
üst-başında qar,
Elə bil ki, lap nişanlı
dövründü sənin.
Ürəyində elə bil ki,
ay var, günəş var.

Elə bil ki, nurlar yanır
çöhrəndə sənin.
Öz evinə göz qoyursan
maraqla, sakit,
Xoş sevindən gözün
başlar dumanlanmağa.
Öz halalca arvadını
gəlmişkən sanki
Sən təzədən görüb
sevib nişanlamağa.
Məhəbbətlə göz qoyursan
sevdiyin yerə.
Sənə necə doğma gəlir
bu bağ, bu eyvan.
Arvad durur içki düzür
bol-bol süfrəyə.
Yeyib-içib hallanırsan,
İstiləşirsən,
Sonra da ki, papirosu
tüstülədirsən.
Belə işin ustasıydı
Şabrov binadan.
O kef üçün doğulmuşdu
sanki anadan.

İrəlidə quşlar nəğmə oxuyurdular
Leylər göydə qanadlanıb
şığayırdılar
bildirçinlər boylanırdı
otlar içindən,
Bülbüllərin mahnıları
dili ucunda.
İrəlidə hörgə vardı
göz qabağında,
Eniş, yoxuş, qaya, dərə
durur yaxında.
Möhkəm dayan aşırımlar
Qorxuludurlar.
Ehtiyatla tərənməsən
yıxılmaq olar.
Ayağını mıxlayasan
torpağa bərk-bərk
O sürüşkən otlar ilə
döyüşmək gərək.
Yeri, otlar arasında
əgər qoçaqsan,
Əlin, belin, əziləcək,
yıxılacaqsan.
Ayaqların qurğuşun tk
ağırlaşacaq.
Səni ağır yolda hələ
tər də basacaq.

Lap hamamdan çıxanlar tək
qızdıracaqsan,
Yeri, otlar arasıyla
əgər qoçaqsan.
Yox, yox daha
getmək olar
qurtardı daha
Uzan, bala, gözlərini,
yalvar allaha.
Uzan, payız bu yerlərə
gələnə kimi.
Xoşbəxtlikdən dəryaz vardı
otun qənimi.
Dəryaz vardı o otları
bir-bir biçirdi.
Hər zərbəsi lap az qala
daşdan keçirdi...
O dəryazla çalınırdı
hər ot tayası.
Biçinçilər öz payını
çalıb gedərdi.
Nahaq yerə deyildi ki,
atan dəryazı
Səhər xoruz banlamamış
alıb gedərdi...
Girib yekə samanlığa
birinci, ilkin,
Sənin kiçik dəryazını
koşularda o.
Sonra çölə tullayardı
özününkini
Sonra da ki, dəryazları
itilərdi o.
Keçirərdi neçə-neçə
bülöv daşından
Dəryazlardan ot ətri
qalxardı yaman.
Atan bunu anlayardı
bunu bir daha
Artıq yekə bir oğlansan,
yekə cavansan.
Kəkilin var, bığ yerin də
tərləyir daha...
Vaxtdır, daha aç gözünü
daha ayıl sən.
Bu çöl ilə, bu dağ ilə
dil tapmaq gərək.
Odur verən suyumuzu,
çörəyimizi,
Onsuz kimdir sayan bizi,
tanıyan bizi.
Arzu ilə, ümid ilə

o bizə baxır.
Gərək orda ot çalasa,
binə qurasan.
Torpaq sənə çörək verir,
sən də torpağa,
Gərəkdir ki, əməyinlə
doyuzdurasan.
İndi növbə səninkidir,
həvəskar oğlan.
Bundan belə sən torpağı
tanımalısan.
Atan sənin filosofdu
əmək alimi
O çox yaxşı tanıyırdı
torpağı, daşı.
Tanıyırdı əli kimi,
ürəyi kimi
Atan həm də qorxmaz idi
igid, ər idi.
Yaxşı qılınc oynadardı
güllə atardı.
Döyüslərdə yüz igidə
bərabər idi.
O kalçakı məhv elədi
qırdı, batırdı...

İŞLƏK ÇAYLARIMIZ

Çoxdandır nal gəzdirirdi
ayaqlarında.
Neçə yaydı, neçə yazdı,
neçə də qışdı.
Necə deyim, sən dünyada
yox idin onda,
Yəqin o vaxt heç anadan
doğulmamışdın.
Boyunduruq asırdılar
Tez-tez boynuna
Qamçı vurub, şallaq vurub
İşlədirdilər.
Sadə dildə hamı da
at deyirdi ona,
Adamlar da at sürməyi
xoşlayırdılar.
Sübh oldumu çölə çıxar
belini çulla,
Nə var yüklə, aparacaq,
dözümlü atdır.
Gedəcəkdir kəsə yolla,
dolama yolla,
Yuyənindən yapış ancaq

mənzilə çatdır.
Paravozda zavod gücü
dəmir sapı var.
Sən pərt olma, o hazırım
olur naziri.
Bu həyatda yazılmamış
bir kitab da var,
Görün hələ o kitabda
nələr yazılıb.
Yer göydəndir,
ot rişədən,
ağac da kökdən,
Çay bulaqdan,
yol dırnaqdan,
yol xizəkdən
başlayıb hökmən.
Əvvəl yollar, sonra isə
dağlar yaranıb.
Əvvəl yollar, sonra isə
çarxlar yaranıb.
Bu çoxdankı həqiqətdir
bilir nəsillər,
Bilir bütün qoca, cavan,
bilir uşaqlar.
Ötüşdükcə qərinələr,
illər, fəsillər,
O kitabı misra-misra
oxuyacaqdır.
Oxudular o kitabı
başə düşdülər,
arzularla bələdilər
varlıqlarını.
Odu, orda filiz ilə
Birləşirdilər.
Yandırdıdar bütün marten
ocaqlarını.
Alov qalxdı neçə rəngdə,
neçə biçimdə,
bütün marten qazanları
aşıb-daşdılar.
Əyilməyən dəmirilər də
odun içində,
Əridilər, əridilər
poladlaşdılar.
Elə bil ki, genişləndi
doğma el, oba.
Elə bil ki, Rusiya da
güc, qüvvə yığdı,
Gah şimala qanad açdı,
gah da cənuba,
Ortalardan yeridi o,
kənara doğru.

Qanadlandı dənizlərə,
okeanlara,
Genişləndi əkin-biçin
yerləri sanki.
Artdı sanki şairləri,
oxuyanları,
Poladlandı fəhlələrin
əlləri sanki.
Tərtib oldu neçə-neçə
təpə planlar,
nələr, nələr olacaqdır
dedilər burda.
Hələ yuva qurmamışdı
Aeroplanlar,
Hələ lövbər salmamışdı
gəmilər burda.
Həyat isə yeri yirdi
ancaq irəli.
At üstündə azdı gedən,
piyada çoxdu...
Burda çörək yeyilirdi
uzun illəri,
Çörəyə də bərabər şey
dünyada yoxdur.
Torpaq gözlə gördüyümüz
deyildir ancaq.
Min dəfə də daha çoxdur
yer altda hələ,
Qaya altda, təpə altda,
çay altı torpaq.
Dağ altı da, düz altı da
torpaqdır elə.
Fəhlə sinfi yenilməyən
bir uca dağdır.
O zirvədir, o əsasdır,
o kökdür demək,
Rişələri dərinədir,
əməli haqdır.
O uludur, o ölməzdir –
böyükdür demək.
Hardan onun rişələri
uzanıb gəlir.
Ana torpaq, ta binadan
bərəkətlidir.
Əsrlərlə bəhrə verib,
bar verib bizə...
O min sirli, min sehirli
min nemətlidir...
O nə qədər saysız filiz
çıxarıb üzə...
Verər nə ki, dövləti var
o birər-birər.

Saysız dəmir yataqları
çıxar dərindən.
Siz söyləyin, kimdir deyən
misə, dəmirə,
Kimdir deyən maraq azdır
kənd yerlərində?!
Dəmir çəkiç... kəndli daim
baş əyir ona.
Polad çinlə dəryaz ilə
o yan-yanadır.
Ən xırdaca yerdə belə
dəmirçixana...
Kəndli üçün elə bil ki,
sikkəxanadır.
Kəndli harda dəmir görsə
evinə yığar.
Dəmirə də qızıl kimi
qiymət qoyarlar.
Ən balaca, ən çəlimsiz
xırda mıxı da.
Kənd yerində lap az qala
dədə sayarlar.
Kəndli daim dəmir ilə
görər işini,
Mıxın hələ köhnəsini,
əyilmişini
Saxlayırlar çətin günə
gərəkli günə.
Çəkiç ilə düzəldərlər
hey dönə-dönə
Sonra qapı pəncərəyə
vururlar onu.
Möhkəm-möhkəm durar orda
illər uzununu.
Traktoru götür elə,
işdə, əməkdə.
Onun atla, qatır ilə
qohumluğu var.
O yer qazanar, yer şumlayar
qarda, küləkdə.
Nə bir kərə durdum deyər
nə də yorular,
Törpaq dəmir kotarıyla
oyuq-oyuqdur.
O da bir növ dəmir atdır
polad yəhərli,
Amma onun atlar kimi
yüyəni yoxdur,
Görkəmindən şəhərlidir,
əsil şəhərli...
Amma onun işinə bax,
əməyinə bax...

Elə bil ki, yüz illərdir
el içindədir.
Kəndli kimi sahmanlayır
torpağı ancaq...
Gücü də ki, onun necə
at gücündədir...
Xudahafiz, qarış-qarış
əkilən yerlər,
Daha sizi hektar-hektar
becərəcəklər.
Oraq-çəkiç əbədilik
qardaşlaşacaq
Çoxalacaq adamların
sevinc payı da,
Ürəklərdən ürəklərə
süzüb axacaq,
Bu dünyanın ən qüdrətli
əmək çayı da,
Bax, o çaydır bu həyatda
olan hər şeyə,
Əbədilik ziynət verən,
güc-qüvvət verən,
Odur, odur mənə verən
hər gözəlliyə,
Odur, odur həyat verən,
məhəbbət verən,
O tor atır, toxum səpir,
yetirir çörək,
Haray salıb uçur
keçir okeandan o,
qövsü-qüzeh sinəsində
açır gül-çiçək
Yer altından dəmir,
filiz çıxaran da o...
O qanadsız, çarxsız-zadsız
tüğyana gələr,
Elə uçar, elə qaçar,
elə yüksələr,
Çöllər əkər, bəndlər salar
yollar qatlanar.
Gah yer üstə məşəl olar
yanar, odlanar.
Çağlar, çağlar
bu həyatın
ən böyük çayı
O güc çayı, o iş çayı,
o əmək çayı...
O min cürə nemət verər,
bəhrə-bar verər,
Gecə-gündüz xidmət edən
bəşərə ancaq.
Nə allaha əyilər o,

nə peyğəmbərə,
Bu torpağa, bu torpağa baş
baş əyər ancaq.
Bu nəğməli, səsli, sözlü
ana torpağa
Od ürəkli, od nəfəsli
ana torpağa...
O yerə ki, say-hesabsız
çölü, dağı var.
Bulaqlarda mədənlərin
qohumluğu var.
O yerə ki, say-hesabsız
çölü, dağı var
Bulaqlarda mədənlərin
qohumluğu var.
O yerə ki, çaylar coşur,
quşlar dilləşir,
O yerə ki, polad kimi
əllər birləşir.
Ancaq onda bir ölməyən
həyat gücü var,
Ancaq ona, ancaq ona
Baş əymək olar.
Suya görə, yola görə,
çiçəyə görə,
Duza görə, ota görə,
çörəyə görə.
İlk addıma, ilk sevgiyə
ilk sözə görə,
Fikrə görə, şüura görə
dənizə görə,
Bu dünyanı dərk eləmək
gücünə görə.
Hər uşağa, hər cavana,
qocaya görə.
Xoş hicranlı, həyəcanlı
ümidə görə,
Səsə görə, pıçiltıya
sükuta görə,
Bu torpağa, bu torpağa
borcluyuq ancaq
Onun ilə biz ölməzik,
ucayıq ancaq.

Vitezlav Nezval

HAÇAN KƏDƏRLİ OLSAN

Haçan kədərli olsan,
gələrsən.
Bir bəd xəbərli olsan,

gələrsən.
Haçan gözün nəm olsa,
gələrsən,
Hicrana həmdəm olsan,
gələrsən.
Ey könlümün istəyi,
gələrsən.
Gözləməyib heç nəyi,
gələrsən
Payızdır, o sahillər
saralıb.
Nə tarladan nişan var,
nə balıqçılar qalıb.
Göydə sönüb ay, ulduz,
gələrsən.
Səhər açılır onsuz,
gələrsən.

Tərcümə edəni: Cabir Novruz

Qaynaq^http://www.cabirnovruz.gen.az/tercume_eserleri.php